

Maak het in Gelderland

provinciaal sociaal-economisch beleid
2007-2011

Colofon

Datum

5 december 2006

Redactie

drs. P.J.J. (Peter) Heerema
www.locus-heerema.nl

Omslag:

Communicatie, Provincie Gelderland
Detail uit de wintercollectie 2002 van SHE REBEL,
het modelabel dat Lilian Konings in 2001 startte. Zij studeerde
aan de Arnhemse modeacademie en werkt momenteel in Amsterdam
www.sherebel.com

Contactpersoon

mw. drs. F.M.A. (Francien) Knoops
dienst Ruimte, Economie en Welzijn
Afdeling Economische Zaken
026-3599165

Adresgegevens

Provincie Gelderland
Postbus 9090
6800 GX Arnhem
www.gelderland.nl

Voorwoord

Mogen economen dromen? En mogen gedeputeerden dromen? Natuurlijk. Sterker nog: ze moeten af en toe dromen, over de toekomst, over ontwikkelingen én over de manier om ontwikkelingen te sturen. Om na het wakker worden meteen te onderzoeken of die dromen ook realiseerbaar zijn; hoe én met wie.

Vrees niet, beste lezer. Voor u ligt geen notitie vol dromen, maar wel een verhaal over ambities, waar realistische dromen achter zitten. Ambities voor een provincie die uitdagingen zoekt en oppakt; een provincie waar moderne techniek vloeiend samen gaat met het oude landschap. Een provincie met ruimte voor bedrijven, werknemers, toeristen en inwoners. Waar onderzoek en toepassing elkaar vanzelf vinden, net als techniek en woongemak, als opleiding en werk.

Maar daar moeten we wel wat voor doen. Soms lijkt het of veel mensen onze huidige welvaart vanzelfsprekend vinden. Niets is minder waar. Alles moet op alles worden gezet om werkgelegenheid en welvaart voor de Gelderse burger ook in de toekomst veilig te stellen. Dat dwingt tot het maken van keuzes, die voortborduren op de bestaande sterke kanten van onze provincie. Leidraad voor onze ambitie is de zogenaamde Lissabonagenda, waarin de EU haar ambities heeft verwoord om uit te groeien tot de meest dynamische en concurrerende economie ter wereld. Wij willen hier een maximale bijdrage aan leveren. Hoe doen we dat? Door die punten op te pakken waar we als provincie echte meerwaarde kunnen leveren. Voor de komende vier jaar zijn dat de volgende punten:

- het verzilveren van onze kennis- en innovatiepositie
- ruim baan voor ondernemen met minder regeldruk
- investeren in de fysieke bedrijfsomgeving

Wij hebben al enkele jaren hard gewerkt aan de goede samenwerking die nodig is om dit te realiseren; samenwerking met de universiteiten en opleidingen, met het bedrijfsleven, met de regio's, de brancheverenigingen. Deze samenwerking willen wij verder uitbouwen. Want alleen daardoor kunnen wij dromen werkelijkheid maken: een provincie die het verschil maakt. Het verschil tussen platgebaande wegen en uitdagende, kansrijke routes; tussen ontwikkelingen afwachten en ze te sturen. Want alleen zo maken wij het verschil.

René van Diessen
Gedeputeerde voor Economische Zaken

Inhoudsopgave

Samenvatting		1
1. Over deze nota		4
2. De staat van Gelderland		6
2.1 Economische vooruitzichten	6	
2.2 Concurrentiekracht nu	7	
3. Speerpunten van beleid		11
I. Het verzilveren van onze kennis en innovatiepositie	12	
II. Ruim baan voor ondernemen met minder regeldruk	17	
III. Investeren in fysieke bedrijfsomgeving	22	
IV. Benutten vrijetijdseconomie	26	
4. Uitvoering sociaal-economisch investeringsprogramma 2007-2011		30

Samenvatting

De afgelopen jaren hebben wij met kracht uitvoering gegeven aan het sociaal-economisch beleid. Het beleidsplan ‘Trekkracht’ vormde het kader. Dit beleid was succesvol als we kijken naar alle zaken die gerealiseerd zijn. Er zijn echter diverse maatschappelijke ontwikkelingen die vragen om herpositionering van het huidige beleid. De wereldeconomie wordt van steeds groter belang voor de werkgelegenheid van de Gelderse burger. De economie ontwikkelt zich steeds meer in de richting van een kenniseconomie. Het is dus zaak om hierin te investeren. Alhoewel de economie herstelt, zien we dat de economische groei van Gelderland achter blijft bij het Nederlandse groeitempo. Dat betekent dus dat we de komende jaren succesvol beleid moeten intensiveren en nieuwe kansen moeten grijpen. Hiervoor zijn extra middelen nodig. Met 4,5 miljoen extra per jaar kunnen wij onze ambities waarmaken. Deze extra middelen zullen jaarlijks betrokken worden bij de integrale prioriteitenafweging in het kader van de begroting.

Als hoofdlijn in dit nieuwe beleidsplan hebben we gekozen voor de Lissabonagenda. De Europese Unie en vervolgens ook het rijk willen uitgroeien tot de meest dynamische en concurrerende economie van de wereld. Wij willen hier een maximale bijdrage aan leveren. Economische structuurversterking is voor Gelderland cruciaal om de concurrentiekracht te verhogen en daarmee ook voor de toekomst de werkgelegenheid en welvaart voor de Gelderse burger veilig te stellen. Bovendien neemt het belang van de regio toe. Dat betekent dat we als provincie een belangrijke rol kunnen spelen in de noodzakelijke economische structuurversterking maar dat we ook onze specifiek Gelderse kansen beter kunnen benutten. Gelderland heeft een uitstekende ligging tussen twee grote economische kerngebieden in Europa. Gelderland heeft alles in huis om op het gebied van kennis en innovatie een topregio te zijn. Met onze toonaangevende Food- en HealthValley onderscheiden we ons van andere regio's. Daarnaast hebben we regionale clusters, zoals onder andere de Mode-industrie in Arnhem, die specifiek Gelders zijn. En natuurlijk onze recreatief-toeristische sector, met de Veluwe als belangrijkste parel.

Kijkend naar de kansen voor Gelderland zetten we voor het toekomstig beleid in op die punten waar we als provincie daadwerkelijk meerwaarde kunnen bieden. Het gaat om drie speerpunten:

- het verzilveren van onze kennis- en innovatiepositie,
- ruim baan voor ondernemen met minder regeldruk
- investeren in de fysieke bedrijfsomgeving.

Gelderland heeft een uitstekende kennis- en innovatiepositie. Met name op het terrein van voeding, en gezondheid herbergt Gelderland toonaangevende kenniscentra en een innovatief bedrijfsleven. Begin 2004 is Triangle gelanceerd als gezamenlijk initiatief van kennisinstellingen, bedrijven en overheden in Overijssel en Gelderland. De belangrijke pijlers van Triangle zijn de innovatieve netwerken van kennis en bedrijvigheid: Food Valley, Health Valley en het Innovatieplatform Twente. Onze inspanningen rondom Triangle hebben inmiddels al geleid tot een groot aantal nieuwe bedrijven en werkgelegenheid. Ook nationaal en internationaal is er veel waardering. Dit brengt de mogelijkheid van extra financiering met zich mee. Die mogelijkheden willen we optimaal benutten. Voor de komende jaren willen we de focus op Triangle continueren en uitbouwen. Het aantal innovatieve producten en het aantal nieuwe bedrijven zal hierdoor flink toenemen. Voor het midden- en kleinbedrijf hebben we een aantal succesvolle subsidieregelingen in het leven geroepen waarmee zij geholpen kunnen worden hun innovatiekracht te versterken. Bedrijven die meegedaan hebben, realiseerden een hogere omzet en meer werkgelegenheid. Deze regelingen willen we continueren en beschikbaar stellen voor het totale midden en kleinbedrijf. Ook willen we de kennis die ontwikkeld wordt beter benutten voor de landbouwsector. Hierin is innovatie eveneens een sleutelbegrip. Datzelfde geldt voor de zorgsector.

De ontwikkelde kennis willen we beter benutten om maatschappelijke vraagstukken rondom ontgroening en vergrijzing op te lossen. Wij denken dat er nog veel onbenutte mogelijkheden liggen om bijvoorbeeld de techniek in dienst te stellen van 'menselijke' zorg. Naast Food en Healthvalley hebben we in Gelderland ook een aantal regionale kansrijke kennisintensieve clusters in huis. Deze willen we ondersteunen. Dat zijn het energie- en milieutechnologiecluster in Arnhem / Apeldoorn, de biomassa agroketens, de maakindustrie (Achterhoeks centrum voor Technologie) en de creatieve industrie in de vorm van Arnhem Modestad.

Onze ambitie is om het ondernemen in Gelderland zo aantrekkelijk mogelijk te maken. Ruim baan voor ondernemen met minder regeldruk is daarom ons tweede speerpunt. In aansluiting op het rijk willen we 50% van de regels schrappen en 35% van de administratieve lasten. Daarnaast willen we regels beter hanteerbaar maken voor ondernemers. De weg daar naartoe loopt via vereenvoudiging van de regelgeving, meer klantgericht opereren, betere afstemming en maatwerk in vergunningverlening. Wat dat laatste betreft komt de WABO als geroepen. De inwerkingtreding van deze Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO) is gepland in 2008. Een ondernemer hoeft dan nog maar één vergunning aan te vragen waarin bijvoorbeeld de milieuvergunning, de bouwvergunning en de gebruiksvergunning in opgenomen is. In aansluiting daarop gaan wij één provinciaal contactpersoon voor ondernemers instellen. Ook gaan wij bedrijfsbemiddeling, preventie en mediation continueren en uitbreiden. Bij ondernemers en gemeenten is veel vraag naar deze service en er is veel waardering voor. Voor veel bedrijven is regelgeving ingewikkeld en soms tegenstrijdig. Wij helpen ze om binnen de bestaande regels passende oplossingen te zoeken die voor alle partijen aanvaardbaar zijn. Bij onze aandacht voor het bestaande bedrijfsleven past eveneens het zorgen voor verankering van toonaangevende grote bedrijven, op basis van een analyse van hun knelpunten. Samen met deze ondernemers (waaronder de toeristisch-recreatieve sector) willen we vervolgens zoeken naar oplossingen. Het beleid voor startende ondernemers gaan we intensiveren. Voorheen richten we ons exclusief op de zogenaamde technostarters. Nu willen we ons richten op alle starters. Motto is: meer en betere starters. De uitvoering blijft primair berusten bij de Kamers van Koophandel. Voor het goed kunnen functioneren van een bedrijf is het belangrijk dat er voldoende gekwalificeerd personeel is. Wij willen hier een rol in vervullen, zonder de taak van gemeenten en Centra voor Werk en Inkomen over te nemen. In tegenstelling tot ons eerdere arbeidsmarktbeleid willen we ons specifiek richten op de behoefte van ondernemers en dan alleen voor een drietal sectoren. Als eerste is dat Food en Health, in aansluiting op ons overige beleid. De overige twee zijn de zorgsector en de technologiesector. Daar zijn de problemen het grootst, terwijl tegelijkertijd de zorgsector de grootste groeisector is.

Als derde speerpunt hebben we gekozen voor het investeren in de fysieke bedrijfsomgeving. We streven naar het juiste bedrijf op de juiste plek die goed bereikbaar is. De meeste aandacht binnen dit speerpunt gaat uit naar de herstructurering van verouderde bedrijventerreinen. Gelderland telt momenteel ongeveer 270 bedrijventerreinen, totaal circa 5800 hectare; ruim 2% van het oppervlak van de provincie Gelderland. Een groot deel van deze terreinen raakt snel verouderd. We hebben inmiddels 527 hectare aangepakt maar er resteert nog 2300 hectare. Er is dus nog veel te doen. Bovendien verschuift het accent van opknappen van de openbare ruimte naar zwaardere ingrepen. Onze inzet voor revitalisering willen we dus intensiveren. Hierbij willen we het instrument van een herstructureringsmaatschappij inzetten. Fysieke en virtuele bereikbaarheid van bedrijventerreinen is een wezenlijke voorwaarde voor het economisch functioneren. Daarom willen we samen met de regio's een agenda opstellen van die aspecten die voor het economisch functioneren van een regio van essentieel belang zijn. Bereikbaarheid en infrastructuur zullen een belangrijk onderdeel uitmaken van deze agenda, die tevens beschouwd kan worden als input voor de regionale uitvoeringsprogramma's (RUP's) en de stadscontracten van het Gelders stedelijk ontwikkelingsbeleid (GSO).

De recreatief-toeristische sector, met natuurlijk de Veluwe als grootste aaneengesloten natuurgebied van West-Europa, is voor Gelderland van groot belang. Mits sterk, innovatief en hoogwaardig is het een belangrijke troef in de Gelderse concurrentiekracht. We willen ons de komende jaren vooral richten op kwaliteitsverbetering en marketing van het toeristische aanbod. Daarvoor gaan we in 2007 een afzonderlijk masterplan vrijetijdseconomie opstellen. De hierboven genoemde drie speerpunten gelden ook voor de recreatief-toeristische sector en zullen in het masterplan doorvertaald worden. Insteek daarin wordt het scherper profileren van de specifieke kwaliteiten van de regio's, inspelen op nieuwe trends en de versterking van de basisinfrastructuur. Daarnaast willen we blijvend het toeristisch imago van de Veluwe versterken. In heel Gelderland investeren we in ICT voor toeristische informatievoorziening, webmarketing en routenetwerken. Verder ondersteunen we de regionale profilering, buitenlandpromotie, de introductie van nieuwe thema's (zoals wellness) en regionale productontwikkeling via gebiedsgericht beleid.

1. Over deze nota

- periode 2007-2011* 'Maak het in Gelderland' behelst het provinciale beleid voor versterking van de concurrentiekracht van de economie voor de periode 2007-2011. Het plan is de opvolger van Trekkraft, het sociaal-economisch beleidsplan 2001-2006. Over bepaalde onderwerpen van sociaal-economisch beleid volgen nog uitwerkingsnota's, zoals voor de energiesector en de vrijetijdseconomie.
- samenhang in beleid* Voorliggend plan vormt met de strategisch omgevingsplannen en de Cultuurnota, de nota Belvoir 2, het beleidskader Sociaal beleid en het Kwalitatief Woonprogramma het strategische beleidskader van de provincie. Deze plannen vormen gezamenlijk de basis voor een sterke concurrentiepositie. Het streekplan en daaraan gekoppeld de drie reconstructieplannen en Veluwe 2010 beogen de ruimtelijke kwaliteit te behouden en te vergroten en zijn daarmee van groot belang voor het bieden van een aantrekkelijk vestigingsmilieu voor wonen en werken. Het investeringsprogramma van het provinciaal verkeers- en vervoerplan draagt bij aan een sterke economie en de welvaart. Het milieubeleidsplan en het waterhuishoudingsplan dragen bij aan een veilige en schone omgeving.
- partners in de regio* Onze doelen willen we realiseren samen met onze partners. Naast de Europese Unie, het rijk, de gemeenten, de provincie Overijssel, de vijf WGR-regio's (Rivierenland, Stedendriehoek, Noord-Veluwe, Vallei en Achterhoek) en het kaderwetgebied Stadsregio Arnhem-Nijmegen, zijn dit intermediaire organisaties zoals VNO-NCW / MKB-Nederland, de Kamers van Koophandel en SER-Gelderland. Wij zetten Oost NV, de Valleybureaus, Syntens, het GOBT en de RBT's in bij de uitvoering van beleid. Vanwege de Europese harmonisering van wetten en regels in combinatie met nationale kaderstelling zijn het steeds meer de regionale omstandigheden die het verschil uitmaken in het ondernemersklimaat. Dat verplicht. Dat vraagt om creativiteit, ambitie en vernieuwing in denken en doen van onze kant om Europees en nationaal beleid zodanig te vertalen dat de regiospecifieke kenmerken optimaal tot ontwikkeling kunnen komen. De regionale uitvoeringsprogramma's (RUP) en de stadscontracten in het kader van het Gelders stedelijk ontwikkelingsbeleid (GSO) vormen daarbij belangrijke instrumenten.
- urgentie* De rode draad in de sociaal-economische strategie van Gelderland is het versterken van de internationale concurrentiekracht. Dat is bittere noodzaak als we onze voorsprong niet willen verliezen. De economie zit mee. We moeten nu bouwen aan een robuuste economische structuur voor de toekomst. De ontwikkelingen in de wereldeconomie nopen tot een voortdurende herpositionering. Dat vraagt om innovatieve ondernemers en een voor hen aantrekkelijk en passend vestigingsmilieu. Vernieuwing van producten houdt onze concurrentiepositie sterk. Kennis is daarvoor de sleutel. Daarnaast zullen we rekening moeten houden met de afnemende bevolkingsgroei en de toenemende vergrijzing, die nieuwe economische kansen bieden rond voeding, gezondheid, zorg en vrijetijdsbesteding.
- concurrentievermogen* Deze 'sense of urgency' met betrekking tot het concurrerend vermogen van de provincie beheerst onze strategie. Dat vraagt om het beter benutten van de sterke kanten en van de nieuwe kansen in Gelderland. De Gelderse ondernemingen en kennisinstellingen spelen daarin een cruciale rol. Zij zijn immers de belangrijkste innovators als het gaat om kennisontwikkeling en de toepassing daarvan in nieuwe producten en diensten. Dat geldt over de gehele linie van innovatieve landbouw, vrijetijdseconomie, zorg, maakindustrie, zakelijke dienstverlening en kennis-economie. Als provincie kunnen wij de ondernemers in deze sectoren (en het vele nieuwe talent en de ondernemers in spé) in stimulerende en faciliterende zin een extra impuls geven en gunstiger condities creëren. Wij kunnen de regeldruk helpen verminderen en investeren in economieversterkende maatregelen, zoals de infrastructuur en bereikbaarheid, een optimale bedrijfsomgeving, kwaliteit van het woonmilieu en de vrijetijdsomgeving en de kwaliteit van de beroepsbevolking. Die factoren samen bepalen in grote mate ons concurrentievermogen en het ondernemingsklimaat.

Financiële vertaling

Dit beleidsplan bevat voorstellen om bestaand beleid te intensiveren maar ook voorstellen voor aanvullend beleid. Hiervoor zijn extra financiële middelen nodig. Jaarlijks zullen wij deze voorgestelde additionele middelen betrekken bij de integrale prioriteitenafweging in het kader van de begroting en meerjarige investeringsreserve (MIG).

2. De staat van Gelderland

2.1 Economische vooruitzichten

trendbreuk

'Maak het in Gelderland' verschijnt op een moment van een trendbreuk in het sombere denken. Het jaar 2005 is een omslagjaar geweest. De economie in Nederland groeide met 1,5% en in de eerste helft van 2006 zette deze groei versneld door. Voor 2006 wordt landelijk een economische groei voorzien van circa 3%. Een periode van laagconjunctuur is daarmee afgesloten. Die periode beslaat min of meer ook de jaren van Trekkraft. Economisch gezien was die periode een moeilijke tijd. De banenmotor kwam toen tot stilstand, het tekort aan arbeidskrachten sloeg om in een explosieve groei van de werkloosheid en in de industrie was regelmatig sprake van bedrijfsbeëindiging of verplaatsing van productiecapaciteit naar lagelonenlanden. Ook in andere sectoren, zoals de zakelijke dienstverlening, was teruggang troef. Terugblikkend blijkt dat de teruggang in de economie van Gelderland in die jaren vooral beperkt bleef tot de traditionele activiteiten van industrie, landbouw en bouw en dat reeds een groei ingezet werd in de sectoren van onderwijs, zorg en overige dienstverlening. Zo zijn er in de afgelopen vier jaar ruim 20.000 arbeidsplaatsen bijgekomen in de zorg.

nieuwe groei

Nationaal gezien is de groeiverwachting voor de komende jaren tussen de 2,5 en 3%. Voor Gelderland is de verwachting dat de werkgelegenheid toeneemt met circa 2% en de werkloosheid daalt van 6 naar 5%. Uit de eerste cijfers van de provinciale werkgelegenheidsenquête van april 2006 blijkt dat er zich over vrijwel de gehele linie een fors herstel van de werkgelegenheid heeft aangediend. Het aantal banen is in 2006 ten opzichte van 2005 toegenomen met ongeveer 1,9%. Dat is in absolute termen ongeveer 17.000 nieuwe banen. Daarmee is sprake van de grootste stijging in jaren. Verheugend hierbij is dat in vrijwel alle sectoren het aantal banen weer is toegenomen. Zelfs de industrie laat een lichte groei zien. Met een groei van vermoedelijk rond de 5% lijkt de zakelijke dienstverlening het hoogste groeicijfer te leveren, maar ook in absolute termen voert deze sector de lijst aan met maar liefst 6.000 nieuwe banen. Ook de bouwnijverheid heeft het goed gedaan (ongeveer 2.000 banen erbij ofwel een groei van bijna 3,5%) en de gezondheidszorg is met een groei van 2% goed voor 3.000 nieuwe banen. Conform de trend, die al jaren aan de gang is, is het verlies aan banen in de agrarische sector ook in de afgelopen jaren voortgezet (verlies aan 6100 banen), maar daartegenover staat een lichte toename van de werkgelegenheid in het agrarische speur- en ontwikkelingswerk.

hervorming nodig

De conjunctuuromslag rond de eeuwwisseling heeft in Gelderland krachtig toegeslagen. De gevolgen tekenden zich scherper af dan gemiddeld in Nederland. De vele positieve signalen mogen niet verhelen dat het recente herstel van de Gelderse economie nog iets achterloopt bij het Nederlandse groeitempo. Liberalisering, globalisering, technologische vooruitgang en regionale concurrentiekracht zijn de afgelopen decennia bepalend geweest voor de economische verhoudingen in de wereld. Dit heeft geleid, en zal in de toekomst verder leiden, tot nationale en internationale verschuivingen van de economische zwaartepunten. Laag ontwikkelde regio's komen op, hoog ontwikkelde regio's raken in verval. Om in deze wereldwijde dynamiek het hoofd boven water te houden, moeten strategische keuzes worden gemaakt over economische hervormingen en de daarmee samenhangende ruimtelijke vraagstukken. Op tal van terreinen zullen fundamentele aanpassingen en veranderingen noodzakelijk zijn. In dat licht bezien rijst de vraag wat de ontwikkeling zal worden in de komende decennia.

voorsorteren

Op lange termijn zijn de vooruitzichten onzeker. Er zijn belangrijke demografische veranderingen op komst. De koers van de Europese samenwerking is onduidelijk en nieuwe economische grootmachten zijn in opkomst. Wat wel behoorlijk waarschijnlijk is, is dat de economie zich ontwikkelt in de richting van een kenniseconomie. Kenmerkend daarvoor is dat het steeds meer een netwerkeconomie wordt, waarin regio's een belangrijke rol spelen.

Op bepaalde plekken in die netwerken ontstaan knooppunten waar gespecialiseerde kennis of kwaliteiten aanwezig zijn, gecombineerd met een innovatief en gevarieerd bedrijfsleven, goede logistieke en zakelijke dienstverlening en een aantrekkelijk klimaat om te wonen, te werken, te ondernemen en vrije tijd te besteden. Vooral in die regionale knooppunten vinden nieuwe economische activiteiten plaats en wordt geïnvesteerd door ondernemers en overheden. Voor Gelderland is met gerichte investeringen in de kenniseconomie (Triangle en de valleys) daarvoor het fundament gelegd. Nu op dit moment de economie weer in de lift zit, kunnen we hierop voortbouwen en verder investeren in een robuuste groei en economische structuurversterking, om er voor te zorgen dat de mensen in Gelderland aan de bak kunnen blijven komen. Werk is een sterk mechanisme voor sociale integratie.

toekomstgericht

In de Gelderse scenariostudie *Hedenmorgen* zijn verschillende trends tegen het licht gehouden met het oogmerk om de lange termijn strategische keuzes te verhelderen. Hoewel de ontwikkelingen in de vier verschillende scenario's zeer divers verlopen en de bandbreedte erg groot is, zijn er ook gemeenschappelijke kenmerken. Bepaalde trends lijken onafwendbaar, welk scenario zich ook zal voltrekken. Zo neemt de vraag naar bedrijventerreinen op langere termijn sterk af. Transformatie van de landbouw en de industrie lijkt onvermijdelijk. Uit de recente netwerkanalyse in verband met de toekomst van het verkeer en vervoer, die (net zoals *Hedenmorgen*) ook gebaseerd is op de CPB-scenario's, komt naar voren dat er in 2020 bij ongewijzigd beleid ernstige knelpunten in de bereikbaarheid van belangrijke economische locaties ontstaan. Onafwendbaar is ook de afnemende bevolkingsgroei en de toenemende vergrijzing, die na 2010 zal versnellen omdat dan de eerste babyboomers van de naoorlogse geboortegeneratie de leeftijd bereiken van 65 jaar. Door de vergrijzing neemt het aantal personen met vrije tijd toe. Verwacht wordt ook dat de welvaart per hoofd van de bevolking verder zal toenemen. Maar de geraamde werkgelegenheidsgroei blijft achter. De arbeidsmarkt kan de gevolgen van de vergrijzing beter opvangen als ingespeeld wordt op de variatie aan bestedingspatronen van ouderen ('Silver Economy'), bijvoorbeeld voor recreatie, toerisme, specifieke zorg en persoonlijke dienstverlening. Hier liggen met name ook mogelijkheden voor lager opgeleiden. Volgens de prognoses uit *Hedenmorgen* neemt de werkgelegenheid in de zorgsector structureel toe, tot een aandeel van bijna 30% binnen de diensten.

2.2 Concurrentiekracht nu

kansrijke ligging

Gelderland kan munt slaan uit de kansrijke ligging in de Europese megacorridor tussen twee economische zwaartepunten (Randstad en Ruhrgebied), de uitstraling uit de Noordvleugel van de Randstad en de nabijheid van belangrijke mainports. Bedrijven waarderen dit soort vestigingsgebieden vanwege de nabijheid van internationale verbindingssassen (zoals de A1, A12, A15, A 28, de Deltalijn, de Betuwelijn en onze rivieren), de ligging in de buurt van grootstedelijke arbeidsmarkten en stedelijke (culturele) voorzieningen, de ontwikkelde kennisinfrastructuur en de goede ontsluiting voor personeel, toeleveranciers en afzetmarkten.

leefomgeving

In vergelijking met de rest van het land kent Gelderland relatief veel waardevol landelijk gebied, vele attracties, cultuurhistorisch erfgoed en mooie natuur, die rust en ruimte biedt. Daardoor behoren ook het woonmilieu en de toeristisch-recreatieve voorzieningen tot de top van Nederland. Dit uit zich van oudsher in de populariteit bij gepensioneerden van Gelderland als vestigingsplaats. Gelderland biedt een breed scala aan woonmilieus: van de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten van het rivierengebied, het aantrekkelijke kleinschalige landschap van de Achterhoek, de hoogwaardige stedelijke woonmilieus in Stadsregio Arnhem-Nijmegen en Stedendriehoek tot onze meest belangrijke parel: de Veluwe. Woningtekort moet voorkomen worden. Daarom moet de geplande verhoging van de woningbouwproductie met kracht worden bevorderd. De milieukwaliteit, die mede bepalend is voor hoe mensen hun woonomgeving ervaren, is in zijn algemeenheid goed. Gelderland heeft veel cultuurhistorische kwaliteiten, die van groot belang zijn voor de kwaliteit van de woonomgeving en voor recreatie en toerisme. Bovendien heeft Gelderland een uitstekend cultureel klimaat.

kennis en innovatie

Een bijzonder sterk punt is dat Gelderland alles in huis heeft om op het gebied van kennis en innovatie een topregio te zijn. Met name op het terrein van voeding en gezondheid herbergt Gelderland toonaangevende kenniscentra en een innovatief bedrijfsleven. Begin 2004 is Triangle gelanceerd als gezamenlijk initiatief van kennisinstellingen, bedrijven en overheden in Overijssel en Gelderland. Leidmotief is dat echte innovatie ontstaat in regio's waar bedrijven samen met kennisinstellingen netwerken creëren om nieuwe producten en diensten succesvol op de markt brengen. De belangrijke pijlers van Triangle zijn de innovatieve netwerken van kennis en bedrijvigheid: Food Valley, Health Valley en het Innovatieplatform Twente. Deze innovatienetwerken verbinden regionale bedrijven en kennisinstellingen met internationale verbanden en daarbij zorgen zij voor een regionale spin-off in de vorm van banen en werk voor het regionale MKB en toeleverende bedrijven. Juist de combinatie van deze 3 netwerken onderscheidt Oost-Nederland van andere innovatieve regio's en biedt bedrijven en kennisinstellingen in Oost-Nederland de kans op nationale en internationale schaal een belangrijke rol te spelen.

Ook de combinatie van kennisinstellingen, een gemengde agrarische sector en een relatief groot buitengebied biedt Gelderland een uitgelezen positie voor de ontwikkeling van een innovatieve "biobased economy" (efficiënte en meervoudige benutting van gewassen en reststromen). Verwacht wordt dat de mondiale vraag naar biomassa voor allerlei toepassingen, waaronder energieproductie, gestaag zal toenemen. Er vormen zich in Gelderland inmiddels coalities van bedrijven en kennisinstellingen die aan product- en marktontwikkeling op energiegebied doen. Onder de titel KIEMT werken een veertigtal bedrijven en kennisinstellingen uit Apeldoorn en Arnhem gezamenlijk aan innovatie op het gebied van energie en milieutechnologie.

platteland

De totale agroketen is voor Gelderland nog steeds van groot belang. Bijna 11% van de werkgelegenheid is direct of indirect gelieerd aan de agrarische sector. Gelderland staat daarin sterk met troeven zoals groot vakmanschap, veel instellingen van onderwijs en onderzoek, hoge kwaliteit en leveringszekerheid van de productie, sterke marktverankering en sterke ketenpartijen. Minder sterk zijn de kleinschalige bedrijfsstructuur en de smalle winstmarges, waardoor de ruimte om te investeren in onderzoek en innovatie gering is. Andere functies zoals natuur- en landschapsbeheer, zorgfuncties, toerisme, duurzame energievoorziening en kleinschalige agro-onafhankelijke economische functies krijgen mede daardoor steeds meer betekenis in het buitengebied. Zij zijn hard nodig voor het behoud van een leefbaar platteland. Zonder voldoende economische basis worden kwaliteiten zoals natuur, landschap, rust, cultuurhistorie en de sociale leefbaarheid van de (kleine) kernen aangetast en dreigt het platteland te verworden tot slaapgebied. Via de drie Gelderse Reconstructieplannen en 'Veluwe 2010' werken we aan behoud en verbetering van de leefomgeving op het platteland. In het kader van het investeringsbudget landelijk gebied (ILG) worden in de periode 2007-2013 hiervoor veel projecten uitgevoerd. In het streekplan hebben we een ruimhartiger beleid geformuleerd voor nevenactiviteiten, voor functieverandering van vrijkomende gebouwen en voor niet agrarische bedrijvigheid in het landelijk gebied. Daarbij is de mogelijkheid geboden aan regio's om te komen met een voorstel voor een eigen regionale en gedifferentieerde invulling van het ruimtelijk beleid voor deze onderwerpen. Bij bedrijvigheid gaat het om meer kleinschalige, algemeen of specifiek aan het buitengebied gebonden vormen van bedrijvigheid. Grootschalige bedrijvigheid en/of bedrijven die veel mobiliteit genereren horen thuis op een bedrijventerrein.

industrie en logistiek

De industrie is altijd een drijvende kracht in de Gelderse economie geweest. Belangrijke delen van de dienstensector en het leeuwendeel van de export en de investeringen zijn gekoppeld aan de industrie. Hoewel op langere termijn een verdere teruggang van de industrie onvermijdelijk lijkt, is een voorzichtig optimisme op zijn plaats vanwege de groeiende betekenis van de maakindustrie (Achterhoek) en de 'creatieve industrie' in de grotere steden van Gelderland.

Deze creatieve sector bestaat uit onder meer media, entertainment en de creatieve zakelijke dienstverlening. In 2003 was deze bedrijfstak al goed voor ruim 6% van de werkgelegenheid in de provincie.

Een sterk punt is dat er in Gelderland in kwantitatief opzicht voldoende ruimte is om te ondernemen. Vraag en aanbod van bedrijventerreinen zijn met elkaar in evenwicht. Bovendien is er hard gewerkt om verouderde bedrijventerreinen op te knappen. Sinds 2003 is 527 hectare bedrijventerrein gerevitaliseerd. Uit de confrontatie van vraag en aanbod blijken op middellange termijn geen ernstige discrepanties. Qua hectares lijkt het huidige aanbod bedrijventerreinen samen met de geplande uitbreidingen voldoende om de vraag tot 2014 op te vangen. Echter het aanbod veroudert. De komende jaren zal de nadruk steeds meer komen te liggen op relatief dure en complexe processen van revitalisering en herstructurering van bestaande bedrijventerreinen.

De fysieke bereikbaarheid is op veel plekken een belangrijk knelpunt. De files in Gelderland nemen jaarlijks toe met 10%. De bereikbaarheid naar en rond de steden komt onder druk te staan. Wel is de virtuele bereikbaarheid via kabelnetwerken en ICT-diensten verbeterd. Door middel van vraagbundeling is een open en betaalbaar breedbandnetwerk gerealiseerd voor bedrijven en instellingen in Achterhoek. Andere regio's sluiten hier snel op aan. In stadsregio Arnhem-Nijmegen zijn drie terreinen van glasvezel voorzien en in Arnhem en Nijmegen zijn digitale marktplaatsen opgericht.

recreatie en toerisme

De grote kracht van Gelderland is de hoge omgevingskwaliteit. De variëteit van de toeristische regio's met zeven Nationale Landschappen, mooie steden, gemoedelijk platteland, cultuurhistorisch erfgoed en de uitgestrekte natuur biedt voor elk wat wils. In combinatie met de verscheidenheid aan attracties en accommodaties trekt dat vele toeristen naar Gelderland. Dat levert bestedingen en banen op. In de afgelopen vier jaar is 1,7 miljard Euro besteed aan binnenlandse vakanties in Gelderland. Jaarlijks worden er bijna 3,5 miljoen vakanties doorgebracht. Met een marktaandeel van gemiddeld 17% is Gelderland onder de binnenlandse toeristen veruit de populairste vakantieprovincie. Toch zien we in de periode 2000-2005 een stagnerende groei binnen deze sector. Er was in 2005 in absolute zin zelfs sprake van afname van werkgelegenheid. Gelderland staat als vakantiebestemming namelijk onder druk van de concurrentie van goedkope buitenlandse vakanties. De in sommige gevallen verouderde accommodaties en voorzieningen in Gelderland dragen niet bij aan concurrentiekracht. Ook wordt te weinig ingespeeld op nieuwe trends en de wensen van de hedendaagse consument.

Het buitenlands toerisme speelt in Gelderland nog geen rol van betekenis. Het marktaandeel komt al jaren niet boven de 4% uit. Wel nam in 2005 het aantal buitenlandse gasten naar Gelderland met 16% toe tot een niveau van 361.000 gasten, tegenover een landelijke toename van nog geen 4%. Dit biedt kansen voor de toekomst. Op het gebied van de dagrecreatie is de positie van Gelderland (nog) veel minder prominent dan bij de binnenlandse vakanties. Het marktaandeel van 11,5% ligt zelfs nog iets onder het bevolkingsaandeel van Gelderland binnen Nederland. Het gaat om 113 miljoen dagtochten. Toch is Gelderland uitgeroepen tot mooiste fiets- en wandelprovincie.

detailhandel

De detailhandel heeft in de afgelopen jaren voor een aanzienlijke banengroei gezorgd. In 2005 telde de sector 87.000 banen. Het aantal bedrijven is daarbij in de loop van de tijd redelijk constant gebleven. Alleen voor een aantal kleine kernen is sprake van het verdwijnen van de laatste bakker of buurtwinkel uit het dorp. Ten opzichte van andere provincies is in Gelderland een groter aandeel van de winkelruimte geconcentreerd in de centrale winkelgebieden van de grote binnensteden en in middelgrote en kleinere kernen. Perifere winkelconcentraties zijn in Gelderland verhoudingsgewijs beperkt aanwezig. De dynamiek in de detailhandel is echter groot en de focus is steeds meer gericht op grootschalige en thematische ontwikkelingen op nieuwe perifere locaties.

arbeidsmarkt

De scenario's van *Hedenmorgen* schetsen het schrikbeeld van een mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Zo'n mismatch is slecht voor de bedrijven en

slecht voor de mensen die geen aansluiting vinden op de arbeidsmarkt. Dat leidt onnodig tot lagere bedrijfsprestaties en tot werkloosheid. Bedrijfsleven en onderwijsinstellingen zouden nog veel meer kunnen samenwerken om tijdig in te spelen op de in de toekomst te verwachten arbeidsvraag onder het motto: 'school voor de banen waaraan behoefte is'.

starters

In algemene zin heeft het startersbeleid, dat met name uitgevoerd wordt door de Kamers van Koophandel, in de afgelopen jaren geresulteerd in een groei van startende bedrijven, waarbij de grootste toename zit in de persoonlijke dienstverlening, de bouw en de maakindustrie. Er zijn met succes nieuwe instrumenten geïntroduceerd om starters op weg te helpen, zoals trainingen, coaches, microkredieten en maatwerkadvies. De praktijk geeft aan dat starters vooral behoefte hebben aan ontwikkeling van hun competenties, financiering op maat en soepelere regels op het gebied van huisvesting, vergunningen en belastingen. Overigens overleeft 70% van de starters de eerste vijf jaar niet. Daarnaast bestaan startende ondernemingen voor een groot deel uit zogenoemde éénpitters, een groep met een verhoogd risico op uitval.

3. Speerpunten van beleid

Uit de economische vooruitzichten en de schets van de huidige concurrentiekracht blijkt dat er nog de nodige uitdagingen voor de komende jaren liggen. De economie herstelt, dus er is alle reden voor optimisme. Maar tegelijkertijd blijft de groei in Gelderland achter bij het Nederlandse groeitempo. We moeten er hard aan werken om de werkgelegenheid voor de Gelderse burger ook voor de toekomst te waarborgen. We sluiten ons daarom aan bij de Lissabonagenda. In de Lissabonagenda heeft de Europese Unie haar ambities verwoord om uit te groeien tot de meest dynamische en concurrerende economie ter wereld. Het rijk heeft die agenda onderschreven. En ook wij willen hier een maximale bijdrage aan leveren. Wij willen een duurzame en robuuste economische ontwikkeling tot stand brengen die winst, welvaart, werk en welzijn brengt. Wij willen kansen en sterktes verder benutten en uitbouwen en knelpunten verhelpen.

Het kompas daarvoor is versterking van onze concurrentiekracht. De Europese Unie zorgt steeds meer voor een 'level playing field'. Het belang van de regio neemt daardoor toe. Dat betekent dat we als provincie een belangrijke rol kunnen spelen in de noodzakelijke economische structuurversterking maar dat we ook onze specifiek Gelderse kansen beter kunnen benutten. Gelderland heeft een uitstekende ligging tussen twee grote economische kerngebieden in Europa. Gelderland heeft alles in huis om op het gebied van kennis en innovatie een topregio te zijn. Met onze toonaangevende Food- en HealthValley onderscheiden we ons van andere regio's. Daarnaast hebben we regionale clusters zoals onder andere de Mode-industrie in Arnhem, die specifiek Gelders zijn. En natuurlijk onze recreatief-toeristische sector met de Veluwe als belangrijkste parel.

Lissabonagenda

Tijdens de Europese top van Lissabon in 2000 heeft de Europese Unie uitgesproken dat ze de meest welvarende en competitieve regio ter wereld wil worden. Duurzame economische groei, innovatie, meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang waren sleutelwoorden. Later is daar in de Top van Göteborg in 2001 nog het thema milieu aan toegevoegd. De provincie is bij uitstek in staat om al deze facetten met elkaar in evenwicht te brengen. Het economisch beleid is gericht op het versterken van de concurrentiekracht waardoor innovatie, economische groei en werkgelegenheid tot stand komt. Juist die zaken staan centraal in de Lissabonagenda. Ook andere beleidsvelden, zoals het provinciale welzijnsbeleid, ruimtelijke beleid en milieubeleid leveren een substantiële bijdrage aan de realisering van de Lissabonstrategie.

De provincie heeft de afgelopen jaren met kracht uitvoering gegeven aan het sociaal-economisch beleid. In Trekkkracht zijn concrete en meetbare doelstellingen benoemd en uit de jaarlijkse monitoring blijkt dat er goede resultaten zijn geboekt. Succesvol beleid van de afgelopen periode zal worden voortgezet. Tijdens de periode van Trekkkracht zijn overigens ook koerswijzigingen in het beleid doorgevoerd, zoals voor de onderwerpen cultuur en economie, logistiek en goederenvervoer en arbeidsmarkt. Dat zijn thema's waarvan het provinciaal bestuur besloot af te zien van verdere beleidsbemoediging. De inzet op het onderwerp recreatie en toerisme is gekort. Daarnaast is in de afgelopen jaren onder meer veel geïnvesteerd in het ontwikkelen van parkmanagement, het geven van extra impulsen aan plattelands- en cultuurtoerisme en het ontwerpen van een ICT-strategie. Dat werk is afgerond en die vrijkomende capaciteit zal ingezet worden voor andere zaken.

Een selectie van de resultaten van het gevoerde sociaal-economisch beleid uit Trekkkracht:

- *Het kennisbeleid heeft sinds 2003 geresulteerd in bijna 60 nieuwe startende bedrijven en ruim 1200 nieuwe banen.*

- Sinds 2003 hebben we via het programma Marktgericht Innoveren (& Implementeren) meer dan 1000 bedrijven ondersteund met een innovatietraject. Uit evaluatie is gebleken dat deze bedrijven hogere omzetten realiseren en meer werkgelegenheid genereren dan andere bedrijven.
- Mede dankzij onze inspanningen in 'Triangle-verband' hebben we veel investeringen uit Brussel en Den Haag binnengehaald. Van de 141 miljoen Euro FES-kennispelden (Fonds Economische Structuurversterking) van 2005 wordt bijvoorbeeld het overgrote deel (> 100 miljoen) besteed aan projecten waar Nijmegen en Wageningen een grote rol in spelen. In de Europese structuurfondsen is veel geld voor innovatie gereserveerd. Uit de gelden van het ministerie van Economische Zaken van 'Pieken in de Delta' komt minimaal 23 miljoen Euro de komende jaren naar Oost-Nederland.
- Sinds 2003 hebben we bijgedragen aan de revitalisering van 527 ha bedrijventerrein. Van het rijk hebben we via de zogenaamde TIPP-regeling 5,1 miljoen Euro binnengekregen voor Gelderse herstructureringsprojecten
- Gelderland heeft de planning van bedrijventerreinen goed op orde: samen met de regio's hebben we, via meerjarige planningsafspraken, een systeem op poten gezet waarmee voorzien wordt in een optimale afstemming tussen vraag en aanbod van bedrijventerreinen. Als eerste provincie geven we een permanent online inzicht in de voorraad en uitgifte van bedrijventerreinen (www.gelderland.nl/bedrijventerreinen)
- Door middel van vraagbundeling hebben we een open en betaalbaar breedbandnetwerk gerealiseerd voor bedrijven en instellingen in Achterhoek en Stedendriehoek.
- Het acquisitiebeleid leverde in de afgelopen vier jaar 55 nieuwe bedrijven van buiten Gelderland op met een geprognosticeerde werkgelegenheid van 2776 arbeidsplaatsen.
- Mede dankzij de provinciale inspanningen is er de afgelopen vier jaar 1,7 miljard Euro besteed aan binnenlandse vakanties in Gelderland. Overigens zitten we hiermee nog iets onder het landelijk gemiddelde (gemiddeld geeft de vakantieganger per vakantie in eigen land 147 Euro uit; in Gelderland is dat gemiddeld 140 euro).
- De afgelopen vier jaar hebben we met het Sociaal-economisch ontwikkelingsfonds 23,5 miljoen geïnvesteerd in de Gelderse economie. Dit leidde tot een totale investeringsomvang van 162 miljoen. Nog afgezien van de structurele werkgelegenheidseffecten (het resultaat van het beleid) leverde alleen al deze investeringsimpuls een eenmalig werkgelegenheidseffect op van 2650 banen.

Gesteund door de huidige meewind in de economie willen wij juist nu doorpakken, een tandje hoger aanzetten op cruciale dimensies van onze concurrentiepositie. De slagvaardigheid, die vereist is om gezamenlijk tot een duurzame sociaal-economische vooruitgang te komen, richt zich in de komende periode op drie speerpunten van sociaal-economisch beleid, waarmee we de kracht van Gelderland en de bijdrage aan het realiseren van de Lissabonagenda optimaal te gelde willen en kunnen maken. Deze speerpunten zullen ook doorvertaald worden in het recreatief-toeristisch beleid van de provincie Gelderland. Hiervoor gaan we een afzonderlijk masterplan maken. In dit beleidsplan geven we wel een overzicht van het huidige recreatief-toeristisch beleid.

De drie speerpunten waar we de komende jaren extra op inzetten zijn:

- Het verzilveren van onze kennis en innovatiepositie
- ruim baan voor ondernemen met minder regeldruk
- investeren in de fysieke bedrijfsomgeving

I. Het verzilveren van onze kennis en innovatiepositie

Wat willen wij?

Gelderland wil op volle sterkte bijdragen aan de innovatie-economie overeenkomstig de Lissabon-agenda van Europa. Kennis en innovatie vormen zo'n wezenlijk thema, dat we alles op alles willen zetten om de kansen en mogelijkheden die er zijn (en die zich aandienen) zo goed mogelijk te benutten. Dat betreft:

1. continueren en uitbouwen van de focus op Triangle
2. versterken van het innovatievermogen van het gehele midden- en kleinbedrijf
3. benutten van de kansen van opkomende regionale clusters van kennis, technologie en bedrijvigheid als KIEMT (energie- en milieutechnologie cluster in Arnhem/Apeldoorn), de maakindustrie (Achterhoek, ACT), de creatieve industrie (Modestad Arnhem) en van de biobased economy

Waar staan we nu?

Sinds de lancering van het Triangle concept in 2004 hebben investeringen in Food Valley en Health Valley alleen al in Gelderland geleid tot het ontstaan van bijna 60 nieuwe bedrijven en meer dan 1200 aan Triangle te relateren arbeidsplaatsen. De afgeleide werkgelegenheid als gevolg hiervan is enkele duizenden arbeidsplaatsen. Juist de inzet op innovaties in de combinatie van voeding, gezondheid en technologie maakt Oost-Nederland uniek. Dat heeft geresulteerd in nationale en internationale belangstelling en waardering. Het ministerie van Economische Zaken heeft de Triangle opgenomen in de nota 'Pieken in de Delta' en door de Europese Unie wordt Triangle geroemd als goed voorbeeld van versterking van de regionale economie. Belangrijk hierbij is de groei van de innovatiekracht van het MKB. Succes in termen van duurzame werkgelegenheid en welvaart, hangt niet alleen af van de aanwezigheid van hoogwaardige kennis en technologie alleen, maar vooral ook van de mate waarin die kennis wordt omgezet in innovatieve producten en diensten. Echte innovatie ontstaat op de werkvloer, moet gemaakt worden en kunnen worden vermarkt. Door programma's zoals Marktgericht Innoveren van Syntens, het Smart Business Centre van de Hogeschool Arnhem-Nijmegen en het Achterhoeks centrum voor technologie (ACT) is hiermee in de afgelopen jaren ervaring opgedaan en is het absorptievermogen van het Gelderse bedrijfsleven voor proces- en productinnovatie vergroot. Meer dan 1.000 bedrijven kregen steun bij innovatieve initiatieven en realiseerden daarmee een gunstiger omzet en werkgelegenheidsontwikkeling dan andere bedrijven. Daarnaast investeerde het bedrijfsleven de afgelopen jaren meer dan 100 miljoen euro extra in innovatie.

Met de innovatieprogramma's hebben we mede de industrie in Gelderland ondersteund. De industrie is een drijvende kracht in onze economie. Een arbeidsplaats in de industrie genereert via het proces van toe- en aanleveringen gemiddeld 0,9 arbeidsplaats elders. De aanwezigheid van industrie is onder andere een belangrijke voorwaarde voor technologische ontwikkeling en de opkomst van kennisintensieve bedrijvigheid. De industrie ziet zich steeds sterker geplaagd voor de uitdaging om toegevoegde waarde te creëren op basis van kennis, innovatie en nieuwe technologie. Met name de machine- en apparatenbouw heeft de potentie om, gebruik makend van nieuwe technologie en de ligging en de nabijheid van de groeiende afzetmarkt in Duitsland, te zorgen voor een toekomstvaste maakindustrie. Ook de zorgsector staat aan de vooravond van productontwikkeling, zoals op het gebied van domotica en e-health.

De verwevenheid van kennisontwikkeling met economische sectoren wordt steeds groter. Dat is onder andere zichtbaar in de relaties tussen landbouw en de industrie. De primaire land- en tuinbouw wordt steeds sterker geïntegreerd in de gehele keten 'van zaadje tot karbonaadje'. Binnen dit totaal, aangeduid met agribusiness, vindt een verschuiving plaats van 'agri' naar 'business'. Schaalvergroting, stijgende arbeidsproductiviteit en marktomstandigheden liggen hieraan ten grondslag. De werkgelegenheid verschuift van het platteland naar de steden, van primaire productie naar 'value added business' en bovendien wordt de sector kennisintensiever. Dat raakt de gehele keten van primaire producent, afnemers en toeleveranciers. De concurrentiepositie wordt bepaald door alle schakels in de keten, die steeds meer opereren in een vraaggestuurde markt, waarin naast de prijs ook zaken zoals voedselveiligheid, dierwelzijn en milieu steeds zwaarder gaan wegen. Innovatie is daarom een sleutelbegrip in deze sector die constant moet inspelen op veranderende wensen van de consument.

De combinatie van kennisinstellingen, gemengde agrarische sector en een relatief groot buitengebied biedt bovendien een uitgelezen positie voor Gelderland om in te spelen op de ontwikkeling van de "biobased economy". Door de ontwikkeling van fossiele energieprijzen is energie in toenemende mate een factor in de concurrentiepositie van bedrijven geworden. Een neveneffect is dat duurzame en efficiënte energietechnologieën en lokale energie-infrastructuren kosteneffectiever zijn geworden. Dat levert waarschijnlijk op termijn grote kostenvoordelen op voor bedrijven die er gebruik van maken. Gekoppeld aan kwesties rond klimaatverandering

en luchtkwaliteit en daaruit voortvloeiende regelgeving is er bovendien een toenemende behoefte aan nieuwe energietechnologie en innovatie op het gebied van energieketens. Verwacht wordt bijvoorbeeld dat de mondiale vraag naar biomassa voor allerlei toepassingen, waaronder energieproductie, gestaag zal toenemen. Dit vraagt om efficiënte, meervoudige benutting van gewassen en reststromen. Er vormen zich inmiddels dan ook coalities van bedrijven en kennisinstellingen die aan kennisintensieve product- en marktontwikkeling op energiegebied doen.

Naast de 'harde' technologische kennis blijkt met name 'zachte' kennis (vormgeving, marketing, etc.) steeds bepalender te worden of technologie uiteindelijk zijn weg zal vinden naar de klant. De afgelopen jaren zien we dan ook een sterke opkomst van bedrijfjes in de zogenaamde 'creatieve industrie'. Deze jonge bedrijfstak biedt perspectief aan bedrijven in lifestyle, media, entertainment en de creatieve zakelijke dienstverlening. De creatieve industrie kan bijdragen aan de versterking van Triangle. In 2003 was deze bedrijfstak al goed voor ruim 6% van de werkgelegenheid. In 2004 stond Nijmegen op de tweede plaats van de meest creatieve steden in ons land (achter Utrecht op nummer 1) en in Arnhem ontwikkelt zich een veelbelovend modecluster. De creatieve industrie was in de afgelopen jaren goed voor een totale aanwas van 970 bedrijven, waarvan er 375 in de softwarebranche, 265 in de reclame – en adviesbranche en 140 in de dienstverlening ten behoeve van kunstbeoefening en evenementen actief zijn.

Wat gaan we doen?

Waar het nu op aankomt, is het daadwerkelijk waarmaken van onze unieke positie. De basis voor innovatie is gelegd, het is nu een kwestie van doorpakken. Dat vergt langdurige aandacht en langdurige investeringen in Triangle, in de innovatiekracht van het gehele MKB en in nieuwe kansrijke regionale clusters.

continueren Triangle

We continueren de focus op Food en Health en zetten in op een hogere versnelling. Dat zijn de twee innovatienetwerken met internationale potentie in Gelderland. Het provinciale programma 'Innovatie in Uitvoering' (2006) geeft door middel van zeven actielijnen op dit gebied richting aan de inspanningen van de provincie voor de komende jaren:

1. communicatie: de Gelderse burger actief informeren over het provinciale innovatiebeleid (legitimatie van beleidskeuzen). Beoogde neveneffecten zijn Gelderland dichter bij de burger te brengen en Gelderland gezicht te geven als innovatieve provincie.
2. lobby: via een actieve lobby in Den Haag en Brussel laten zien dat we onze veelbelovende positie waarmaken en dat investeringen in Oost Nederland noodzakelijk, renderend en succesvol zijn.
3. interregionale en internationale samenwerking: vruchtbare samenwerking zoeken met andere Nederlandse en Europese regio's, die Gelderland meerwaarde kunnen bieden
4. innovatief MKB: zorgen dat het MKB innoveert en de omslag naar kennisbenutting maakt.
5. meer en betere technostarters: Gelderland/Oost Nederland moet de 'place to be' worden voor enthousiaste en slimme technostarters die ook 'blijvers' blijken.
6. valleybureaus: zorgen voor en borgen van sterke Valleybureaus die ondernemers en onderzoekers doelgericht bij elkaar brengen en er voor zorgen dat innovatieve ideeën ook echt leiden tot vernieuwende producten en diensten
7. Triangle projecten: het aanjagen van projecten waarin hoogwaardige kennis in de regio wordt benut en aantoonbaar leidt tot nieuwe economische activiteiten die neerslaan in het MKB of leiden tot nieuwe bedrijven. Activiteiten die zorgen voor behoud van bestaande en creatie van nieuwe (hoogwaardige) werkgelegenheid in de regio.

en in een hogere versnelling

Wij zien een aantal uitstekende mogelijkheden om het succesvolle Triangle concept verder uit te bouwen:

1. substantiële vergroting van het aantal innovatieprojecten met de middelen die het rijk via de nota Pieken in de Delta en Europa via het EFRO programma inmiddels ter beschikking heeft gesteld;
2. intensiveren van lobby en promotie om de potenties van Triangle (inter)nationaal nog scherper voor het voetlicht te brengen. Dit moet op termijn leiden tot een verdere verhoging van de nationale en Europese middelen en bovendien voor het Gelders bedrijfsleven en de kennisinstellingen de weg openen om te participeren in nieuwe Europese verbanden.
3. een veel intensievere koppeling van Triangle met de agroketens van de A1 Eiwitcorridor en de Betuwse Bloem.
4. het ontwikkelen van een specifiek programma waarin de kennis uit de Triangle speerpunten benut wordt voor het oplossen van de maatschappelijke vraagstukken waar de ontgroening/vergrijzing ons voor stelt;
5. voorkomen van tekorten aan gekwalificeerd personeel (zie paragraaf 3.2)
6. investeren in integrale gebiedsontwikkeling van de Valley's tot topregio's met een uitstekend woon- werk- en leefklimaat (zie paragraaf 3.3)

A1 Eiwitcorridor

De A1 eiwitcorridor is een initiatief gericht op de dierlijke voedingsmiddelenkolom in de provincies Gelderland en Overijssel. Deze keten kent een sterke concentratie rond de snelweg A1. De bedrijfskolom heeft echter te maken met een teruggang. De mogelijkheden voor de veehouderij zijn gering. De veebezetting daalt en daarmee de omzet in de toeleverende bedrijvigheid zoals de veevoederindustrie. De slachterijen kampen met overcapaciteit. Het krimpscenario werkt door in de gehele keten. Deze negatieve spiraal kan er toe leiden dat kennis verloren gaat, investeringen achterwege blijven en dat bedrijven de regio verlaten. In 2002 is daarom door Gelderland en Overijssel een project gestart om de A1-eiwitcorridor nieuw elan te geven en de positie in de Europese markt te versterken. Er is in de regio sprake van veel kennis, ervaring en vakmanschap, een sterke kennisinfrastructuur; de toelevering, productie en verwerking zijn dicht bij elkaar geconcentreerd en de regio is goed ontsloten naar een groot en kapitaalkrachtig consumentengebied. De bedrijven zijn echter klein tot middelgroot, liggen veel op ongunstige locaties waar geen uitbreiding mogelijk is en er vindt onvoldoende doorstroming van kennis plaats. Uit de opgestelde visie "A1-eiwitcorridor Make it happen" komt naar voren dat er in de regio wel grote kansen te liggen om het belang van de dierlijke eiwitverwerking te versterken. Kennis, innovatie en optimale logistiek zijn daarbij sleutelbegrippen op basis van samenwerking op regionale schaal.

MKB breed

Van de actielijnen die hierboven uit het programma 'Innovatie in Uitvoering' vermeld zijn, is actielijn 4 nadrukkelijk bedoeld voor het gehele MKB in Gelderland en niet alleen voor innovaties die aan Triangle gelieerd zijn. Zo is het bijvoorbeeld ook mogelijk voor innovaties op het gebied van schoner en duurzaam produceren hulp te krijgen. De succesvolle programma's die we op dit moment hebben lopen, willen we continueren. Deze programma's zijn hoofdzakelijk gericht op bewustwording van het belang van innovatie en vervolgens eerstelijnsadvisering bij het vormgeven van concrete innovatieprojecten. Van de kant van de ondernemers wordt aangegeven dat er grote behoefte is aan een microkredietregeling voor het vervolgens daadwerkelijk uitvoeren van de innovatieprojecten. Vanwege het altijd onzekere karakter van innovatie is het vaak niet eenvoudig financiering te vinden. Wij zullen onderzoeken of we met Europese middelen een dergelijke regeling in de markt kunnen gaan zetten. Daarnaast zullen wij verkennen in hoeverre er behoefte is aan een aanvulling op het landelijke kennisvouchersbeleid. Hiermee hopen wij het MKB in onze provincie van een samenhangend en integraal pakket voorzien te hebben om innovatie te ondersteunen.

Regionale clusters

Tot slot zien wij goede economische kansen ontstaan bij een aantal nieuwe, vanuit de markt gedreven opkomende regionale clusters. Dat zijn de innovatieve maakindustrie in de Achterhoek, het KIEMT initiatief rond de energie- en milieutechnologie in Arnhem/Apeldoorn, de mode-industrie in Arnhem (Arnhem Modestad) en de mogelijkheden die een gerichte ontwikkeling van biomassa (agro)ketens kunnen gaan

bieden. Deze marktinitiatieven willen we gaan ondersteunen, waarbij we met name ten aanzien van de biomassa agroketens actief en samen met de betrokken partners willen werken aan het ontwikkelen van deze ketens. Op deze manier geven we concreet vorm aan een ‘biobased economy’ en verzilveren we de mogelijkheid van alternatieve economische dragers voor het platteland.

SAMENGEVAT

De actielijnen:

1. Triangle continueren en in een hogere versnelling:
  - Vergroten aantal innovatieprojecten met Brussels geld
  - Lobby/promotie uitbouwen
  - Betere afstemming Triangle en agroketens
  - Koppeling Triangle kennis aan ontgroening/vergrijzing
2. Versterken van het innovatievermogen MKB breed
3. Ondersteuning van de volgende opbloeiende regionale clusters
  - KIEMT (energie en milieutechnologie Arnhem/Apeldoorn)
  - Biomassa agroketens (biobased economy)
  - Maakindustrie/ technologie (Achterhoeks Centrum Technologie)
  - Mode Arnhem

Extra investering

Met de beleidsnota Pieken in de Delta stelt het rijk de komende jaren circa 5 miljoen Euro per jaar beschikbaar om innovatieprojecten in landsdeel Oost te ondersteunen en dit bedrag kan nog met 50% verhoogd worden als we er in slagen in concurrentie met andere landsdelen aansprekende projecten in te dienen. Met het Europese EFRO programma wordt de komende jaren maar liefst 90 miljoen euro voor innovatie ter beschikking gesteld. Echter zowel het rijk als Europa eisen dat elke euro gematcht wordt met een euro uit de regio zelf. De huidige middelen schieten hiervoor tekort. Om te voorkomen dat er geld terugvloeit naar rijk of Europa is er per jaar 2 miljoen euro extra nodig. Met dit geld kunnen we het aantal Triangle innovatieprojecten fors vergroten en een samenhangend instrumentarium voor het MKB breed realiseren. Daarnaast zijn er extra middelen nodig voor het ontwikkelen van een programma waarin de Triangle kennis benut gaat worden om de maatschappelijke vraagstukken rond ontgroening en vergrijzing te helpen oplossen. En datzelfde geldt voor de ondersteuning van de opbloeiende regionale clusters. Samen leidt dit tot een extra financiële impuls van 250.000 Euro.

Wat levert het op

Continueren en uitbouwen van de focus op Triangle

- Sterke verbondenheid van de aanwezige kennis met de industrie, tot uiting gebracht in kansrijke projecten, die toegevoegde waarde leveren aan de regionale economie;
- Goede positionering van Gelderland als innovatieve kennisregio in nationale en Europa netwerken. Het Gelderse bedrijfsleven en de kennisinstellingen krijgen hierdoor eenvoudiger toegang tot nationale en Europese samenwerkings- en subsidieprogramma's. Op deze manier worden ook nieuwe kennis- en investeringsbronnen aangeboord;
- Versterking van de economische positie van de agrarische sector in de Gelderse Vallei en de glastuinbouwsector in de Betuwe en vergroting van de innovatiekracht van deze sectoren;
- Innovatie-impuls in de zorg- en welzijnssector door het benutten van industriële innovaties uit Food Valley en Health Valley

Versterken innovatief vermogen MKB breed

- Toename van het aantal innovaties in het MKB die bijdragen aan een verhoging van de omzet en werkgelegenheid van deze bedrijven

Ondersteuning van kansrijke regionale clusters

- Sterkere ontwikkeling van de regionale economie in de nieuwe kennisintensieve en creatieve sectoren energie- en milieusector in Apeldoorn en Arnhem en de modebranche in Arnhem;
- Ontwikkeling van nieuwe kennis op deze terreinen die resulteert in nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid en in duurzame investeringen in bedrijven
- Biobased Economy: nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid in de primaire sector door een betere benutting van reststromen t.b.v. biomassa; duurzame energievoorziening en nieuwe economische dragers ten behoeve van een vitaal platteland

II. Ruim baan voor ondernemen met minder regeldruk

Wat willen wij?

Onze ambitie is om op proactieve wijze het ondernemen in Gelderland aantrekkelijker te maken. We creëren optimale voorwaarden en nemen belemmeringen weg voor nieuwe (startende) bedrijven én voor bestaande bedrijven. Wij zetten ons maximaal in voor:

- 1. Minder regeldruk en een meer ontwikkelingsgerichte overheid**
- 2. Meer en betere starters**
- 3. Kwalitatief en kwantitatief voldoende arbeidspotentieel voor Triangle, techniek en zorg**
- 4. Voortzetten van acquisitie en economische missies**

Waar staan wij nu?

De provincie biedt een goed ondernemersklimaat voor alle nieuwe én bestaande bedrijven. Voor nieuwe startende bedrijven richten we ons op dit moment met name op technostarters in Food en Health Valley. Op beperkte schaal dragen we bij aan generieke startersprojecten. Technostarters zorgen voor een belangrijke impuls aan innovatief ondernemerschap. Voor de technostarters zijn we er in geslaagd om extra rijksgeld voor Gelderland in te kunnen zetten. In 2005 zijn verschillende acties ondernomen, gericht op meer en betere technostarters, zoals het ondersteunen van het initiatief van het HAN Centrum voor ondernemerschap, AGIR-Nijmegen, Food Valley Consortium Wageningen en Kennisexploitatie Radboud Nijmegen. Voor beide laatste projecten zijn subsidies beschikbaar van het ministerie van Economische Zaken.

Via een gericht acquisitiebeleid halen we nieuwe bedrijven naar Gelderland. Het acquisitiebeleid wordt uitgevoerd door Oost NV. Dit leverde in de afgelopen vier jaar 55 nieuwe bedrijven van buiten Nederland op met een geprognosticeerde werkgelegenheid van 2776 arbeidsplaatsen. Onze opdracht aan Oost NV is om ook via het acquisitiebeleid de focus op Food en Health te versterken. Minimaal de helft van de te werven bedrijven dient in de speerpuntsectoren te vallen.

Ook het bestaand bedrijfsleven koesteren we. We bieden ze steun aan door middel van bedrijfsbemiddeling en mediation. Jaarlijks bemiddelen we voor zo'n 25 bedrijven. Het betreft veelal zaken die te maken hebben met het vestigen, uitbreiden of verplaatsen van bedrijven, maar ook problemen met milieuvergunningen of bestemmingsplannen. Om de beschikbare kennis en informatie efficiënt voor de klant beschikbaar maken, is de dienstverlening via het opnieuw geopende bedrijvenloket verbeterd.

In het kader van de internationalisering is het belangrijk dat Gelderse bedrijven en instellingen zich toegang verschaffen tot nieuwe markten en vormen van (internationale) samenwerking. Economische missies kunnen daarbij helpen. De provincie is sinds eind jaren negentig actief in het organiseren van buitenlandse economische missies, met name naar China. Onze bedrijven en kennisinstellingen kunnen zo contracten bij Chinese partijen verwerven, zowel in de private sfeer als in de publieke sector. In de periode 1999-2005 hebben 6 economische missies naar China onder provinciale leiding plaatsgevonden. In totaal hebben ruim 60 bedrijven aan deze missies deelgenomen.

Uit de door deze bedrijven verstrekte gegevens blijkt dat tot dusver in het zaken doen met China een extra omzet van tenminste 280 miljoen euro is gerealiseerd. Incidenteel zijn er matig succesvolle economische missies geweest naar Polen (tot en met 2005). Ook met andere landen, niet in het minst met Duitsland, liggen er veel handelscontacten met het Gelders bedrijfsleven. De Kamers van Koophandel spelen hierbij een belangrijke rol. Wij stimuleren via diverse Interreg-projecten de samenwerking tussen het Duitse en Nederlandse bedrijfsleven.

Niet alleen de kennissector, maar ook de industrie is gebaat bij een verzekerde instroom van gekwalificeerde arbeid. Het is tijd dat jongeren weer enthousiast worden over een loopbaan in de industrie. Dit kan door goede afspraken met opleidingsinstituten en een gezamenlijke aanpak om het imago van de industrie te verbeteren. Dat geldt ook in meer algemene zin: het onderwijs moet mensen opleiden voor de arbeidsmarkt van de toekomst opdat de kennis, vaardigheden en kwaliteit van de beroepsbevolking van hoog tot laag goed wordt afgestemd op de vraag van bedrijven. In de afgelopen periode heeft de provincie daarom op het gebied van de kwaliteit van de beroepsbevolking de totstandkoming van regionale actieprogramma's van bedrijfsleven, onderwijs en regio's gestimuleerd. We zien dat als belangrijke concurrentiefactor en attractiewaarde voor de vestiging en het behoud van (nieuwe) bedrijven. Tegelijk wordt daarmee werkloosheid zoveel mogelijk voorkomen. De provincie organiseerde en faciliteerde op verzoek van partijen afstemmingsoverleg hierover met de SER-Gelderland en de regio's. Daarnaast bestaat er een periodiek bestuurlijk afstemmingsoverleg van ROC's, SER Gelderland en de provincie. Samen met de regio's investeerden wij samen met de SER-Gelderland en CWI-Oost Nederland in inzicht in de ontwikkeling van de toekomstige vraag van bedrijven en de opleidingskwaliteit van de beroepsbevolking en heeft de provincie met regio's en CWI – Oost Nederland geïnvesteerd in de realisering van MKB leerbanen.

Om de leidende positie van Gelderland op de binnenlandse vakantiemarkt te behouden en een relatief hoge groei van de werkgelegenheid binnen de vrijetijdseconomie te bewerkstelligen, zullen ook knelpunten met betrekking tot het ondernemerschap in de recreatief-toeristische sector moeten worden opgelost. Er is de afgelopen jaren te weinig ingespeeld op trends of geïnvesteerd in innovatie. Veel accommodaties en voorzieningen zijn verouderd. Bovendien worden ondernemers in deze sector vaak geconfronteerd met knellende regelgeving, waardoor de (ruimte voor) kwaliteitsverbetering en innovatie stagneert. Om innovatie in de R&T-sector te stimuleren, ondersteunen we ondernemers via de regelingen NORT (advies) en PIT (investeringen).

Wat gaan wij doen?

Vanuit vrijwel het gehele bedrijfsleven wordt aangedrongen op vereenvoudiging van regels en het meedenken met ondernemers. Dat werd nog eens onderstreept tijdens de Dag van de Gelderse Economie van 27 september 2006. Nieuwe kansen om het ondernemen aantrekkelijker te maken liggen vooral op het vlak van vermindering van de regeldruk, het intensiveren van preventie, mediation en verankering en het verruimen van de mogelijkheden cq. wegnemen van belemmeringen voor het starten van een nieuw bedrijf.

Minder regeldruk

Wij volgen de rijksinzet voor vermindering van de lasten- en administratieve druk ten behoeve van een slagvaardig ondernemerschap. Dat betekent dat we werken aan het schrappen van 50% van de regelgeving en 35% van de administratieve lasten. Wellicht dat de uitkomsten van het Kamer van Koophandel pilotproject in Ede naar de mogelijkheden van reductie van de regelgeving bij bedrijven nog aanknopingspunten biedt. Daarnaast willen we regels beter hanteerbaar maken voor ondernemers. De weg daar naartoe loopt via vereenvoudiging van de regelgeving, meer klantgericht opereren, betere afstemming en maatwerk in vergunningverlening. Wat dat laatste betreft komt de WABO als geroepen. De inwerkingtreding van deze Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO) is gepland in 2008. De WABO introduceert de omgevingsvergunning voor alle fysieke vergunningsplichtige activiteiten en integreert onder meer de milieuvergunning, de bouwvergunning en de gebruiksvergunning. In

aansluiting daarop gaan wij één provinciaal contactpersoon voor ondernemers instellen.

Daarnaast willen wij verkennen welke mogelijkheden er zijn voor het creëren van kanszones, waarin niet meer of minder maar vooral slimme regels aan de orde zijn die de zelfredzaamheid van ondernemers respecteren en vergroten. Daarmee bevrijden we de ondernemer vooral van administratieve rompslomp. We zoeken aansluiting bij de pilots kanszone's van de rijksoverheid.

Verankering

Ook willen wij bedrijfsbemiddeling, preventie en mediation continueren en uitbreiden. Bij ondernemers en gemeenten is veel vraag naar deze service en er is veel waardering voor. Voor veel bedrijven is regelgeving ingewikkeld en soms tegenstrijdig. Wij helpen ze om binnen de bestaande regels passende oplossingen te zoeken die voor alle partijen aanvaardbaar zijn. De duur en de wijze van aanpak verschilt per zaak. Soms kan een probleem met het voeren van enkele gesprekken worden opgelost. Soms zijn het langdurige trajecten die maanden duren. Bij onze aandacht voor het bestaande bedrijfsleven past eveneens het zorgen voor verankering van toonaangevende Gelderse bedrijven (waaronder de toeristisch-recreatieve sector). Gebaseerd op een zorgvuldige analyse willen we samen met deze bedrijven een maatwerkpakket verankering opstellen en uitwerken, wanneer nodig gekoppeld aan de nieuwe omgevingsvergunning.

Cultuurtraject

Wil deze aanpak effectief zijn, dan dient er zowel binnen de provincie als binnen het bedrijfsleven een gevoel te ontstaan dat we samenwerken aan hetzelfde doel: economische structuurversterking. Daarvoor organiseren wij een provinciaal cultuurtraject (in samenhang met het WABO-traject) met als onderdelen onder meer het instellen van een zogenaamde Kafkabrigade en het versterken van de ambtelijke competenties rond procesmanagement en klantgericht werken en het intensiveren van wederzijdse stages en werkbezoeken binnen de overheid en tussen bedrijfsleven en overheid.

De Kafkabrigade

De Nederlandse taal is onlangs verrijkt met een nieuw begrip annex organisatie: de Kafkabrigade. Het is een methode om overbodige bureaucratie op te sporen en aan te pakken. De werkwijze is globaal als volgt. De problemen van een burger of ondernemer bij een bepaald knelpunt worden geanalyseerd en in kaart gebracht. Hoe is het proces verlopen? Met welke instanties heeft hij of zij contact gehad? Welke knelpunten hebben uitvoerders ervaren? Vervolgens wordt dit verhaal besproken met alle betrokkenen: uitvoerders, beleidsmakers en politici. Dan wordt duidelijk welke 'kafkaïaanse' situaties er bestaan en wat een eerste stap in de richting van de oplossing kan zijn. Een voorbeeld is de dienst- en vergunningverlening aan startende ondernemers in twee grote Nederlandse steden, waarnaar de Kafkabrigade heeft gekeken. Dit leidde tot verbetering van de dienstverlening op het vlak van voorlichting, uitvoering en beleid/regelgeving. De bedoeling is om niet alleen lessen met betrekking tot de casus te leren, maar ook over het functioneren van de overheid in het algemeen. De Kafkabrigade is een samenwerkingsproject van het Centre for Government Studies (Universiteit Leiden, Campus Den Haag), Stichting Nederland Kennisland en het adviesbureau Zenc (bron: kafkabrigade.nl)

Meer starters

Elk jaar zijn er 7000 nieuwe ondernemers in Gelderland en hun aantal groeit. Starters hebben een dynamisch effect op de economie. Wij zien daarom nieuwe kansen voor de Gelderse economie wanneer we het huidige startersbeleid verbreden. Motto is: 'meer en betere starters'. Wij willen daartoe een samenhangend en provinciedekkend pakket voor starters faciliteren, waarbij de uitvoering grotendeels berust bij de Kamers van Koophandel. Dat betreft de informatievoorziening rond huisvesting, geld, coaching en begeleiding. Leidraad is het bevorderen van excellent ondernemerschap en voorkomen dat gestarte bedrijven ongewild het loodje leggen. Maatwerk in de dienstverlening aan starters moet centraal staan. Omdat in het onderwijs niet vroeg genoeg kan worden begonnen met het leren van ondernemerschap, willen wij stimuleren dat een dergelijk vak met gastdocenten uit de praktijk onderdeel wordt van het curriculum van vmbo, mbo, hbo en universitair onderwijs.

Arbeidspotentieel

Voor het functioneren van het bedrijfsleven is het van groot belang dat er een voldoende gekwalificeerd arbeidspotentieel is. In de eerste plaats moeten mensen zonder werk geholpen worden aan een betaalde baan. Dit arbeidsmarktbeleid is de taak van gemeenten en het CWI. Maar naast deze gemeentelijke taak is er meer te doen. En dan gaat het over anticiperend beleid dat erop is gericht via scholing en investeringen in de kwaliteit van de beroepsbevolking tijdig te kunnen voldoen aan de vraag van het bedrijfsleven in de nabije toekomst. Dat is voorwaardenscheppend beleid om de gewenste regionale economische ontwikkeling mogelijk te maken. Er is nu urgent meer te doen op dit vlak. Een van de grote uitdagingen voor de (kennis)economie is dat het bedrijfsleven, onderwijs en overheid gezamenlijk bevorderen en regisseren dat tijdig geïnvesteerd wordt in de scholing van de juiste kennis, en vaardigheden van mensen. Dat zijn werkenden, studenten, nog niet werkenden (vooral kwetsbare groepen zoals arbeidsongeschikten en gehandicapten) en zij die voortijdig hun school hebben verlaten. Voortijdig schoolverlaters (met name in VMBO/MBO) vormen hierbij een bijzondere aandachtsgroep, maar ook de grotere groep oudere werknemers en werkzoekenden vormen een uitdaging als het gaat om leeftijdsbewust personeelsbeleid. Zij moeten nu en straks de (kennis)economie in de bedrijven waarmaken. Als dit goed gebeurt, wordt het bedrijfsleven optimaal bediend, wordt een mismatch voorkomen en hoeven gemeenten en CWI minder te investeren in het achteraf oplossen van problemen. De Europese Unie legt in haar beleid –waaronder het onder regie van de provincie uit te voeren doelstelling2 programma voor Oost Nederland- niet voor niets nadruk op de koppeling tussen investeren in de regionale economie en scholing en kwaliteit van de beroepsbevolking. Door de sociale partners en de regio's worden wij gevraagd om af te stemmen en mee regie te voeren in de gezamenlijke regionale afstemming tussen de onderwijssector en het bedrijfsleven. De provincie kan daar meerwaarde bieden, vooral ook omdat dit het lokale niveau te boven gaat. Wij luisteren naar de vraag van de partners en willen hun vraag gericht oppakken.

In tegenstelling tot ons eerdere arbeidsmarktbeleid gaan we ons nu specifiek richten op een aantal speerpuntsectoren. De match tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt willen wij specifiek benaderen op basis van de behoefte van ondernemers. Speerpunten voor het onderwijs zijn in dit opzicht de sectoren waar grote knelpunten worden verwacht, namelijk Food en Health Valley, de maakindustrie ('techniek') en de zorgsector. Vooral de arbeidsvraag in de zorgsector zal naar verwachting in de toekomst sterk oplopen vanwege de toenemende vergrijzing. Knelpunten zullen toenemen vanwege de gelijktijdige afnemende omvang van de beroepsbevolking. De afstemming tussen bedrijven en het onderwijs kan het beste plaatsvinden op regionaal niveau (en niet lokaal) in de vorm van regionale arrangementen. Die zijn gericht op een tijdige scholing van mensen die past bij de (toekomstige) vraag van het regionale bedrijfsleven. Nog veel meer dan nu kan het bedrijfsleven daar de eigen verantwoordelijkheid in nemen, zoals ROC's en instellingen van hoger onderwijs nu al een omslag maken naar vraaggeoriënteerd onderwijs. Voor de afstemming denken we aan innovatieve regionale onderwijsarrangementen en praktijkexperimenten (zoals de leerfabriek in Ede) tussen universitair, HBO en MBO-onderwijs en het bedrijfsleven. Krachtige innovaties zijn nodig gericht op de combinatie van leren en werken. De kennis hierover moet worden uitgewisseld. Onze steun geldt ook in financieel opzicht, maar alleen dan wanneer geen middelen van het rijk, Europese Unie of uit O&O fondsen beschikbaar zijn.

Voorwaarde voor een goed anticiperend scholings- en kennisbeleid met betrekking tot de beroepsbevolking is inzicht in de toekomstige vraag en aanbod op de regionale arbeidsmarkt. Met behulp van strategische partners zoals het CWI en het onderwijs kan de provincie daar een zinvolle bijdrage aan leveren. Een door onze partners gewaardeerd instrument om zicht te hebben op de dynamiek rond vraag en aanbod op de arbeidsmarkt (zoals RAMING) zullen wij op verzoek van het bedrijfsleven opnieuw introduceren mits de partners cofinancieren. Lange termijn scenario's, zoals beschreven in Hedenmorgen, kunnen uitgewerkt worden in voorstellen voor mogelijke maatregelen om de economie positief te stimuleren.

Acquisitie Ten aanzien van acquisitie willen wij de inzet van Oost NV voor de komende jaren continueren. Nieuwe bedrijven leveren niet alleen meer werkgelegenheid op maar zorgen ook voor een verbetering van de economische structuur. Gebleken is dat buitenlandse bedrijven in Nederland innovatiever zijn dan Nederlandse bedrijven. Ze exporteren meer, zijn bedrijfseconomisch beter en daarom van groot belang voor onze kenniseconomie. Oost NV behaalt goede resultaten bij de werving van nieuwe bedrijven. De focus op Food- en Health zal daarbij doorgezet worden.

Economische missies Ook het beleid ten aanzien van buitenlandse economische missies zal door ons worden voortgezet. Wij zien reële nieuwe kansen in de contacten met China en de vele gunstige ervaringen van de afgelopen jaren leren dat de missies hun geld waard zijn. Daarom willen wij deze missies voortzetten, mits hier vraag naar blijft vanuit het bedrijfsleven.

SAMENGEVAT De actielijnen:

1. Regeldruk minimaliseren door:
  - WABO, inclusief één-loket
  - Verkenning regelluwe kansenzones
  - Intensivering bedrijfsbemiddeling/ facilitering
  - Verankeringsprogramma
  - Cultuurtraject (stages, Kafkabrigade, competentieontwikkeling en klantgerichtheid)
2. Startersbeleid
3. Arbeidspotentieel versterken door:
  - Specifiek beleid gericht op knelpunten van ondernemers: ondersteuning Triangle, techniek en zorg.
  - RAMING, mits partners meefinancieren
4. Continuering acquisitiebeleid
5. Continuering economische missies naar China

Extra investering De capaciteit voor bedrijfsbemiddeling om de ondernemingen langs alle klippen van de regelgeving te leiden en eventuele problemen proactief en voortvarend op te lossen willen we vergroten. Deze capaciteit kan over de volle breedte van de Gelderse economie ingezet worden waaronder nadrukkelijk ook het toeristische bedrijfsleven. Hiervoor willen we 250.000 Euro extra per jaar inzetten. Voor het realiseren van een samenhangend en provinciedekkend pakket voor ondersteuning van startende ondernemers willen we 500.000 Euro per jaar reserveren. Eenzelfde inzet vraagt de extra beleidsinzet rond de kwaliteit van het arbeidspotentieel. Het cultuurtraject binnen de provinciale organisatie kan met bestaande middelen worden gerealiseerd.

Wat levert het op

- Minder regeldruk en een ontwikkelingsgerichte overheid.
- Meer bedrijfsbemiddelingen. Jaarlijks zullen we in plaats van 25 bij 50 bedrijven en clusters van bedrijven van dienst zijn bij het oplossen van bedrijfsbedreigende knelpuntsituaties.
- Meer en betere starters (minder uitval). 80 nieuw technostarters in Food en HealthValley in 2010
- Minder knelpunten in de afstemming vraag en aanbod voor Triangle, techniek en zorg.
- Meer regionale onderwijsarrangementen
- Tenminste één voorbeeldproject voor een regelluwe kansenzone.
- 1 economische missie naar China per jaar
- 15 nieuwe (geacquireerde) bedrijven

III. Investeren in fysieke bedrijfsomgeving

Wat willen wij?

Onze ambitie is het creëren van een optimale bedrijfsomgeving, die duurzaam is, voldoende speelruimte biedt aan ondernemers en lokaal, regionaal en (inter)nationaal voorzien is van betrouwbare netwerken voor het verkeer van personen, goederen en informatie. Wij mikken hierbij op:

- 1. revitalisering van bedrijventerreinen en bedrijfscomplexen**
- 2. betrouwbare fysieke en digitale bereikbaarheid**
- 3. efficiënt en duurzaam parkmanagement**
- 4. integrale gebiedsontwikkeling**

Waar staan wij nu?

Gelderland telt momenteel ongeveer 270 bedrijventerreinen, totaal circa 5800 hectare; ruim 2% van het oppervlak van de provincie Gelderland. Een substantieel deel van deze terreinen is verouderd. De uitgifte van nieuwe bedrijventerreinen is -vanwege de conjuncturele teruggang van de afgelopen jaren- achtergebleven op de planning. Van de geplande uitgifte van 480 ha is 160 ha op de markt gekomen (33%). Volgens het rapport Hedenmorgen zal de behoefte aan nieuw bedrijventerrein na 2020 sterk afnemen. Tot die tijd blijft het echter zaak om de groeiende vraag naar bedrijfsruimte te accommoderen door zoveel mogelijk bestaande terreinen op te knappen en -waar noodzakelijk- nieuwe terreinen toe te voegen. Hierbij moeten we rekening houden met lange doorlooptijden van gemiddeld 7 à 10 jaar. Dit vraagt om een goede planning.

De planning van bedrijventerreinen is goed op orde. Vanuit het provinciale bedrijfsomgevingsbeleid is met de regio's een succesvolle programmatische aanpak van bedrijventerreinen ontwikkeld. Samen monitoren we de uitgifte en voorraden van bedrijventerreinen en stimuleren we de totstandkoming van regionale bedrijventerreinvisies en regionale programma's voor herstructurering. Daarbij promoten we parkmanagement en stimuleren vraagbundeling naar glasvezel. Als eerste provincie geven we online een actueel inzicht in de voorraad en aanbod van bedrijventerreinen (www.gelderland.nl/bedrijventerreinen). In de streekplanuitwerking zijn per regio zoekzones opgenomen voor nieuwe bedrijventerreinen.

De fysieke bereikbaarheid van economische centra is van vitaal belang. In het provinciale verkeers- en vervoerplan (PVVP) en de Netwerkanalyse zijn de infrastructurele knelpunten benoemd. Deze worden met de regio aangepakt als onderdeel van de strategische agenda. Hierbij wordt met name de ligging van Gelderland in verband met de hoofdinfrastructuur beter benut. De provincie is in (inter)nationaal een belangrijke economische schakel tussen de Randstad en het Europese achterland. Zonder ingrepen staan er op het hoofdwegennet en op het onderliggende wegennet naar de economische centra toe in 2020 buiten de spits meer files dan nu in de spits. Dat is funest voor de internationale concurrentiekracht.

Ook de *digitale* bereikbaarheid is sterk verbeterd. Via vraagbundeling is de beschikbaarheid van glasvezel in de regio en op bedrijventerreinen toegenomen. In Arnhem is in 2006 de eerste Gelders 'digitale marktplaats' geopend in samenwerking met de Nederlands Duitse Internet Exchange (NDIX). Andere steden (Ede, Doetinchem, Harderwijk, Nijmegen) sluiten hierop snel aan. Hierdoor ontstaat uiteindelijk een Gelderland-dekkend open netwerk en is de beschikbaarheid van elektronische diensten voor bedrijven en zorginstellingen verbeterd tegen lagere tarieven.

Wat gaan we doen?

Succesvolle elementen van het bestaande beleid zetten we voort en maken we af. Hierbij gaat het onder andere om de programmatische aanpak van bedrijventerreinen, bedrijfsverplaatsingen en vraagbundeling breedband. De opgave voor herstructurering en revitalisering van bedrijventerreinen blijft de komende jaren groot. Daarom willen wij het beleid ten aanzien van de revitalisering en herstructurering versnellen en intensiveren.

Daarnaast zetten we met de regio sterker in op de bereikbaarheid van economische centra en gaan we werk maken van nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van werklandschappen, de bedrijfsomgeving op het platteland en gebiedsgerichte ontwikkeling (bv. Food Valley).

Revitalisering en Werklandschappen

We zitten goed op koers met revitalisering. Van de oorspronkelijke opgave van ruim 3830 ha zijn inmiddels 527 ha aangepakt. Volgens de geactualiseerde opgave van de regio's bedraagt de nog resterende totale Gelderse revitaliseringsopgave tot 2010 circa 2300 ha. Er is dus nog veel te doen. Hierbij verschuift het accent van het opknappen van de openbare ruimte naar noodzakelijke zwaardere ingrepen, ofwel herstructurering. Dit vraagt om een slagvaardige aanpak met meer middelen en nieuwe instrumenten. Het gaat niet alleen om kwantiteit, maar ook om kwaliteit. Hierbij denken wij aan de inzet van vernieuwende concepten zoals recent door de VROM-raad zijn bepleit. Wij willen in de regio's experimenteren met zogeheten *werklandschappen*, die (anders dan de huidige bedrijventerreinen) beter uitdrukking geven aan een meer integrale en vraaggerichte manier van denken over werklocaties. Werklandschappen kennen een flexibeler en multifunctionele invulling. Daarmee anticiperen we op de verwachte krimp op middellange termijn en de transformatie naar andere functies. We haken bovendien aan op de behoefte aan specifieke vestigingsmilieus voor kennisintensieve bedrijven, de agribusiness, de logistieke sector, maar ook bedrijven die moeilijk zijn in te passen (IZI). Omdat we ruimte willen blijven bieden aan bedrijven ook in de zwaardere milieucategorieën hebben wij een programma inpassing zware industrie (IZI) opgezet volgens de drietrapsraket: eerst voorkomen, bestaande gevallen inpassen, indien noodzakelijk verplaatsen. Elk geval vraagt om maatwerk en is dus arbeidsintensief. Daarnaast continueren we het huidige beleid voor 'kleinere' bedrijfsverplaatsingen.

Werklandschappen

Door de VROM-raad (een adviesorgaan van regering en parlement) is onlangs een nieuwe term gelanceerd: 'werklandschappen'. De term staat voor een integrale en vraaggerichte manier van denken over werklocaties. Oogmerk is meer economisch voordeel en meer ruimtelijke kwaliteit bij bedrijventerreinen te bereiken. De benadering vereist meer samenwerking tussen overheden en meer en betere samenwerking met ondernemers, ontwikkelaars en beleggers. Ondernemers zouden bijvoorbeeld de ontwikkeling en het beheer van terreinen op zich kunnen nemen omdat zij meer feeling hebben met veranderingen in de markt. Zij kunnen dan ook sterker hun verantwoordelijkheid voor kwaliteitszorg op en rond werkgebieden oppakken. Gemeenten moeten zich in deze benadering concentreren op de samenhang in het regionale aanbod aan bedrijfsruimte en ophouden met elkaar te concurreren. Nieuwe goedkope terreinen lokken vaak verhuisbewegingen van ondernemers en extensief grondgebruik uit waardoor de bestaande terreinen te snel verouderen en leeglopen. De concurrentie op grondprijzen tussen gemeenten leidt bovendien onnodig tot gederfde inkomsten. Die inkomsten zijn hard nodig voor investeringen in kwalitatieve herstructurering van de bestaande voorraad, parkmanagement en revitalisering, w.o. meer functiemenging op bestaande én op nieuwe terreinen. Juist de combinatie van werken met andere functies biedt namelijk kansen voor duurzame en levendige (woon)werklandschappen. Een meer flexibele wetgeving ten aanzien van milieuzonering kan de gewenste ontwikkelingsdynamiek versterken (bron: persbericht VROM-raad).

Herstructurerings- Maatschappij

Het bestaande instrumentarium voor revitalisering en herstructurering gaan we verder aanscherpen. Doel is meer vaart in de uitvoering van de herstructureringsopgave voor voldoende aantrekkelijke bedrijventerreinen met een zo klein mogelijk beroep op nieuwe fysieke ruimte. Als 'vierde kerntaak' heeft Oost NV van het rijk en de twee provincies de opdracht om bedrijventerrein te ontwikkelen, met de nadruk op herstructurering. Oost NV heeft daarbij vooral een procesrol waarmee zij gemeenten en ondernemers desgewenst ondersteunt. Om de katalyserende procesrol van Oost NV op een te herstructureren bedrijventerrein echt goed te kunnen invullen, willen wij Oost NV in staat stellen om -in aanvulling op de gemeente- zo nodig risicodragend kapitaal in te zetten bij de aankoop van kavels. In principe moet dit geld zich bij de verkoop van kavels weer terugverdienen. Deze mogelijkheid kan de slagkracht van

gemeenten in de herstructurering aanzienlijk versterken. Wij zullen in 2007 een nader voorstel uitwerken voor een onder Oost NV op te richten herstructureringsmaatschappij. Wij willen dit samen met Overijssel en in overleg met het rijk doen.

Bereikbaarheid

Naast de revitalisering van terreinen gaan we de economie versterken door de fysieke en virtuele bereikbaarheid van bedrijfslokaties te verbeteren en de gunstige ligging van Gelderland voor vestiging en behoud van logistieke bedrijven beter te benutten. Ten behoeve van de economische ontwikkeling willen wij prioriteit geven aan verbetering van het (hoofd)wegennet. De doortrekking van de A15 draagt bij aan de economische ontwikkeling in de A12/A15 zone. Ook zal worden geïnvesteerd in de Deltalijn (HSL Amsterdam-Arnhem-Keulen), het beter benutten van de Betuwelijn (inclusief een railterminal), de bereikbaarheid van economische concentraties in de steden, het operationeel maken van een kwaliteitsnet voor het goederenvervoer en bij te dragen aan een hoogwaardig openbaar vervoer en stationsontwikkeling. Op basis van recent uitgevoerde Netwerkanalyse Verkeer en Vervoer willen wij (regionale) bereikbaarheidsknelpunten aanpakken. Wij kiezen dus voor een integrale benadering van economische ontwikkeling en bereikbaarheid. Hiervoor zetten wij bereikbaarheid en infrastructuur op de agenda van het regionale economische programmeringsoverleg met als doel een gezamenlijk investeringsprogramma voor de Regionale Uitvoeringsprogramma's (RUP) en de stadscontracten in het kader van het Gelders stedelijk ontwikkelingsbeleid (GSO).

Bereikbaarheid

Bereikbaarheid en mobiliteit zijn essentiële voorwaarden voor economische ontwikkeling. Dat geldt zowel voor de fysieke als de elektronische (internationale) bereikbaarheid. Omdat de mobiliteit van personen, goederen en informatie (ook in de vrije tijd) groeit en de economische ambities hoog zijn, neemt de druk op infrastructuur en vervoersvoorzieningen en –diensten alleen maar toe. Het provinciaal beleid is daarom gericht op oplossingen om de mobiliteit te faciliteren en de economische structuur te versterken. Omdat het meeste verkeer over de weg gaat, staat de kwaliteit van de weginfrastructuur hoog op de agenda.

Gelderland wil daarbij profiteren van de gunstige ligging tussen de economische zwaartepunten in West-Nederland en Duitsland en de schakelfunctie van de regio in alle windrichtingen op nationaal niveau. De inspanningen richten zich hierbij o.m. op het verbeteren van de internationale bereikbaarheid via de Deltalijn en de Betuweroute, het verbeteren, uitbreiden en beter benutten van het hoofdwegennet en de wegen naar de steden en het opwaarderen van het openbaar vervoer, w.o. de stationsontwikkeling en railoverslag. Ook bevorderen wij een kwaliteitssprong in de elektronische bereikbaarheid.

In de koppeling tussen economie en bereikbaarheid is een belangrijk uitgangspunt in ons beleid om economische activiteiten zoveel mogelijk te situeren nabij of langs bestaande en geplande (knooppunten van) infrastructuur. Uiteraard moet het volume aan bestaande of nieuwe economische activiteiten en het daardoor gegenereerde verkeer afgestemd zijn op de capaciteit van het verkeers- en vervoernetwerk ter plekke. Wanneer nodig zal de infrastructuur uitgebreid worden, maar ook de bedrijven zelf hebben een verantwoordelijkheid en een belang om voorzieningen te treffen of maatregelen te nemen om hun mobiliteit te regelen. Zo kunnen knelpunten in het woonwerkverkeer ook gereduceerd worden met behulp van park- en mobiliteitsmanagement op bedrijventerreinen en bij knooppunten van vervoer. Met behulp van deze maatregelen kan de bestaande infrastructuur efficiënt en dus beter worden benut en is niet gelijk nieuwe infrastructuur nodig. Stations, transferia en OV/fietsknopen kunnen daarbij functioneren als motor van economische ontwikkeling.

Ruimtegebruik

In Gelderland is de ruimte schaars. Wij vinden het belangrijk dat bij de uitgifte van nieuwe bedrijventerreinen voldoende aandacht is voor een verantwoord gebruik van de ruimte. Gemeenten die bedrijventerreinen ontwikkelen moeten eerst kijken naar de intensiveringsmogelijkheden op de bestaande bedrijventerreinen. Bij de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen streven wij naar zorgvuldig ruimtegebruik. Hieronder verstaan wij aandacht voor de esthetische vormgeving van bedrijventerreinen, intensief ruimtegebruik en een goede landschappelijke inpassing. Wij nemen initiatieven om een zorgvuldiger ruimtegebruik bij de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen te stimuleren.

Breedband

Niet op de laatste plaats vraagt een modern productiemilieu ook om moderne digitale netwerken en verbindingen. Het succesvolle beleid voor breedband uit het 'Masterplan versnelling breedband Oost Nederland' (2005) zetten we door. Via vraagbundeling steunen wij in heel Gelderland de realisatie van open netwerken en digitale marktplaatsen. Hierdoor ontstaat voor aanbieders en afnemers van digitale diensten een transparante en concurrerende markt. Door de drempel voor nieuwkomers te verlagen geven wij een impuls aan nieuwe vormen van elektronische dienstverlening in de economie, waar ook de zorg en het onderwijs van profiteren. We willen de komende jaren de grootste 25 bedrijventerreinen verglazen en nog resterende witte gebieden bedienen, mogelijk met draadloze technieken. Dit is mogelijk via een simultane aanpak van vraagbundeling infrastructuur en stimulering van bijbehorende breedbanddiensten. Hiervoor is recent een gezamenlijk actieprogramma gestart met het Interprovinciaal Overleg (IPO) en het ministerie van Economische Zaken.

Breedband

Gelderland staat op de breedbandkaart. Onder druk van vraagbundeling zijn nu ook marktpartijen zoals KPN en Essent in beweging gekomen. Dat betekent dat de tarieven voor snelle verbindingen (zoals 100mb ethernet) in Oost-Nederland zijn gedaald. Daarnaast zijn genoemde partijen geleidelijk bereid om mee te werken aan een open netwerk voor alle gebruikers en aanbieders. Ook zijn er inmiddels gespecialiseerde aanbieders (FastFiber) die voor eigen risico breedband aanleggen op bedrijventerreinen. De zakelijke markt gaat echter niet over 1 nacht ijs. Veel ondernemers hanteren een korte tijdshorizon en denken voorlopig nog uit de voeten te kunnen met ADSL via het vertrouwde kopernet. De overstap naar glasvezel vraagt dan ook niet alleen om een lange termijn visie en durf, maar ook om communicatie over 'best practices', speciale tarieven of instapmodellen en slimme oplossingen. Daarbij verschuift de provinciale beleidsaandacht van de hardware naar het stimuleren van diensten. Wanneer namelijk de vraag naar breedbanddiensten (internet, beveiliging, cameratoezicht, etc.) toeneemt volgt in principe de infrastructuur immers vanzelf.

Parkmanagement

Parkmanagement komt geleidelijk van de grond. Wij willen nu selectiever gaan inzetten op mobiliteit- en energiedoelstellingen. In het kader van het verkeers- en vervoerbeleid en de bereikbaarheid van economische centra vragen wij aan bedrijven en kantoren om hun mobiliteit (zoals het woon-werkverkeer van werknemers) goed te regelen, bijvoorbeeld met behulp van park- en mobiliteitsmanagement op bedrijventerreinen. Hierbij kunnen we beter inspelen op parkmanagement-organisaties. In dit kader liggen ook kansen voor duurzame energie en duurzaam ondernemen. Bij vestiging van bedrijven kan rekening worden gehouden met het voorkomen van overlast door nu al preventief (milieu)ruimte te reserveren. Ook de kansen en werkwijze voor realisatie van (collectieve) duurzame energievoorzieningen van of op bedrijventerreinen – al dan niet in samenhang met woongebieden en andere nutsfuncties – moeten verdergaand onder de aandacht van bedrijven en gemeenten komen. Waar nodig willen wij drempels voor lokale energiediensten en infrastructuur helpen slechten, als onderdeel van het gebiedsgericht werken aan de fysieke randvoorwaarden voor een concurrerend bedrijfsleven.

Bedrijfsomgeving platteland

Nieuwe vragen dienen zich ook aan met betrekking tot de plattelandseconomie en het platteland als bedrijfsomgeving voor nieuwe economische dragers. De structurele neergang van het aantal bedrijven en de werkgelegenheid in de landbouw tast de economische vitaliteit van het landelijke gebied aan. Andere functies zoals natuur- en landschapsbeheer, recreatie en toerisme en niet agro-afhankelijke, kleinschalige economische functies krijgen steeds meer betekenis in het buitengebied en zijn ook hard nodig voor het behoud van een leefbaar platteland. Er ontwikkelen zich nieuwe economische dragers in het landelijke gebied en er ontstaan nieuwe typen van vestigingsmilieus. Landbouwbedrijven gaan nevenactiviteiten opzetten of stoppen en gaan vervolgens gebouwen voor een andere werkfunctie benutten. Leegstaande (ook niet agrarische) gebouwen in het buitengebied kunnen nu ruimte bieden aan nieuwe plattelandsondernemers en een nieuw type MKB-bedrijven, dat rust en een mooie omgeving zoekt en niet op een bedrijventerrein of in de stad gevestigd wil zijn, zoals bepaalde adviesbureaus, trainingscentra, therapeuten en opleidingsinstituten. Vanwege

de lage prijs zijn bestaande vrijkomende gebouwen in het buitengebied ook aantrekkelijk voor startende bedrijven of voor nieuwe combinaties van wonen en werken. Dat sluit bovendien goed aan op de ondernemende cultuur van het platteland. Het streekplan geeft daar ook de ruimte voor. We pakken dit punt op in het kader van de strategische agenda met de regio.

Gebiedsgerichte ontwikkeling

De verdere ontwikkeling van regio's met concentraties van kennisinstututen zoals Food Valley vraagt om de invulling van specifieke randvoorwaarden. Voor een effectieve bijdrage vanuit het ruimtelijke domein aan de versterking van de internationale concurrentiepositie is alleen ruimtelijk ordenen niet meer voldoende. Er is een gebiedsgerichte, over alle sectoren geïntegreerde, ruimtelijke ontwikkelingsaanpak nodig, inclusief een samenhangend gebiedsspecifiek investeringsprogramma. Hierbij gaat het om een samenhangende benadering van bedrijfsvestigingsmogelijkheden, bereikbaarheid (bv. de nieuwe Valleilijn en doortrekking A15 ten behoeve van ontwikkeling Triangle en Agroketens) en een hoogwaardig woon en werkklimaat. Deze integrale aanpak kan als basis dienen voor de Regionale Uitvoeringsprogramma's (RUP). In de komende periode willen wij deze aanpak met partijen in de regio en relevante beleidssectoren van de provincie verder uitwerken.

SAMENGEVAT

Actielijnen:

1. Intensivering revitalisering in stad en buitengebied, inclusief operationalisatie begrip werklandschappen, benutten vrijkomende agrarische bebouwing en opzet van een herstructureringsmaatschappij
2. Continuering IZI- en bedrijfsverplaatsingsbeleid
3. Uitvoering regionaal investeringsprogramma, inclusief aanpak knelpunten uit Netwerkanalyse en energievoorziening
4. Afronding glasvezelstrategie uit Masterplan Breedband
5. Parkmanagement inzetten voor duurzame energie en mobiliteitsmanagement
6. Integrale gebiedsontwikkeling

Extra investering

Om de revitaliseringsopgave de komende jaren versneld aan te kunnen pakken is er jaarlijks 1 miljoen euro extra nodig. De overige actielijnen om de kwaliteit van de bedrijfsomgeving op te waarderen kunnen met (herschikking van) bestaande personele en programmatische capaciteit worden uitgevoerd.

Wat levert het op

- De revitaliseringsopgave van 2300 hectare tot het jaar 2010, zal versneld worden gerealiseerd.
- Eén Gelderland dekkend netwerk voor breedband met in iedere regio een digitale marktplaats.
- Verglazing van de 25 grootste bedrijventerreinen.
- Een voorstel voor de oprichting van een herstructureringsmaatschappij.
- In twee regio's een experiment met werklandschappen.
- Gemiddeld twee IZI-bedrijfsverplaatsingen per jaar en twee 'kleinere' bedrijfsverplaatsingen

IV. Benutten vrijetijdseconomie

Wat willen wij?

Onze ambitie is de economische kernkwaliteiten van Gelderland op het gebied van vrije tijd, recreatie en toerisme optimaal te benutten en scherper vraaggericht te profileren, met name rond producten en voorzieningen die er uitspringen, om daarmee onze toppositie in de vrijetijdseconomie te handhaven en waar mogelijk te versterken. Vanwege het belang van de R&T sector willen wij een nieuw Masterplan Recreatie en Toerisme opstellen.

Waar staan wij nu?

Het recreatief- toeristisch product draagt in belangrijke mate bij aan het woon-, werk- en leefklimaat. Nederlanders hechten steeds meer waarde aan vrije tijd. Dat is mede

een gevolg van de toegenomen welvaart. Door de vergrijzing neemt ook het aantal personen met vrije tijd toe. We zien dan ook een relatief hogere groei van de werkgelegenheid van de vrijetijdseconomie ten opzichte van de totale werkgelegenheid in Gelderland, zij het dat de laatste jaren de groei is afgevlakt. De vrijetijdseconomie is een groeisector en katalysator voor economische ontwikkeling en – mits sterk, innovatief en hoogwaardig- een belangrijke factor in de concurrentiekracht van Gelderland. De hoge omgevingskwaliteit van Gelderland in combinatie met de ruime recreatieve mogelijkheden zijn een belangrijke factor voor een goed vestigings- en woonklimaat en dragen bij aan gevoelens van welzijn en welbevinden. Ruim 1 op de 20 Gelderse arbeidsplaatsen hangt samen met de R&T sector en ook levert een overheidsinvestering van één Euro in de toeristisch-recreatieve infrastructuur een veelvoud aan baten op voor de Gelderse inwoners.

In de afgelopen jaren is de basisinfrastructuur van Gelderland, bestaande uit landelijke en regionale fietsnetwerken en dagrecreatiegebieden, kwantitatief afgerond. Ook hebben we geïnvesteerd in de herziening van de toeristische organisatiestructuur. Dankzij de oprichting van regionale bureaus voor toerisme kent Gelderland nu vier onderscheidende regio's met eigen merken. De ontwikkeling van plattelandstoerisme en cultuurtoerisme draagt bij aan de leefbaarheid en toegankelijkheid van het platteland en het behoud en de belevingswaarde van het cultuurhistorisch erfgoed. In het kader van gebiedsgericht beleid zijn accountmanagers per toeristische regio benoemd. De provincie is zich meer gaan richten op het faciliteren van beleid en het ondersteunen van bovenlokale initiatieven. De regio's zijn met behulp van diverse projecten – ondersteund met subsidies – actief aan de slag gegaan met regiomarketing, plattelands- en cultuurtoerisme en routenetwerken.

Belangrijk speerpunt was (en is) om de Veluwe op nummer 1 te krijgen als binnenlandse vakantiebestemming. De ruimtelijke mogelijkheden op de Veluwe voor kwaliteitsverbetering van de verblijfsrecreatie binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) zijn in ieder geval toegenomen door middel van het project Groei en Krimp.

Wat gaan we doen?

Met het huidige beleid (Mooi Dichtbij, 2003) zijn we op de goede weg. Toerisme is een belangrijke economische drager voor het platteland. Niet alleen vanwege de extra werkgelegenheid, maar ook vanwege de bijdrage aan het behoud van voorzieningen en de leefbaarheid van het platteland. In Gelderland komt het nu vooral aan op kwaliteitsverbetering en marketing van het toeristisch-recreatieve aanbod in plaats van kwantitatieve groei. De toeristische organisatiestructuur en de samenwerking tussen Regionale bureaus voor Toerisme (RBT's) en het Gelders Overijssels Bureau voor Toerisme (GOBT) wordt daarom doorontwikkeld tot een complementaire organisatiestructuur. We investeren in ICT voor toeristische informatievoorziening, webmarketing en routenetwerken. Door de landelijke richtlijnen voor toeristische bewegwijzering door te voeren in heel Gelderland kunnen we de toeristische bestemmingen beter ontsluiten. In het kader van Provinciaal Meerjaren Programma investeren we in de toegankelijkheid in Nationale Landschappen, in recreatie dichtbij huis en lossen we enkele belangrijke knelpunten op in de landelijke en regionale routenetwerken. Het fietsknooppuntensysteem wordt in Gelderland verder ontwikkeld. Tot slot ondersteunen we de regionale profilering, buitenlandpromotie, de introductie van nieuwe thema's (zoals wellness) en regionale productontwikkeling via gebiedsgericht beleid. De komende jaren willen we het toeristisch imago van de Veluwe versterken. Het programma Veluwe op 1 en Groei en Krimp worden doorgezet. We zoeken naar verdere mogelijkheden om de economische positie van de Veluwe te versterken. Verder werken we in het kader van Veluwe 2010 aan een betere geleiding van de automobiliteit in combinatie met het toegankelijker maken van routenetwerken op de Veluwe (onder andere de Veluwe-transferia en P-Veluwe). We zijn voorstander van één eenduidige fietsorganisatie in elke regio, te beginnen op de Veluwe. We gaan de mogelijkheden hiervan verkennen.

Willen we het huidige marktaandeel voor binnenlandse vakanties vergroten, dan is voortzetting van het huidige beleid cruciaal, maar is ook meer nodig, zoals het stimuleren van ondernemerschap, vermindering van knellende regelgeving en

innovatie en kwaliteitsverbetering. Ook zullen wij bij financiële ondersteuning van projecten in de vrijetijdseconomie scherper letten op het toeristisch-economisch rendement (bezoekersaantallen, bestedingen, spin-off). Daarom willen wij in een apart masterplan de verdere kansen en mogelijkheden van de Gelderse vrijetijdseconomie uitwerken. Insteek daarin wordt om de kwaliteiten van de regio's sterker te profileren, in te spelen op nieuwe trends en de basisinfrastructuur te versterken.

regioprofilering

Het recreatief-toeristische potentieel van Gelderland (zoals de dagattracties), kunnen we beter benutten wanneer we de kernkwaliteiten van rust, ruimte, natuur, cultuurhistorie en gemoedelijk platteland maximaal op de voorgrond plaatsen. Dat vergt conceptontwikkeling en marketing voor specifieke doelgroepen, zoals de ouderen (de 'silver economy'). Op basis van deze zoektocht naar nieuwe markten en allianties komen ook regionale accenten in beeld die per toeristische regio vertaald kunnen worden in een visie. In de Achterhoek, het KAN en Rivierenland kan dit aanleiding geven voor een regionaal uitvoeringsprogramma à la Veluwe 2010.

nieuwe markten

De sector heeft te weinig ingespeeld op nieuwe trends of geïnvesteerd in innovatie. Dat kan beter. We kunnen de kenmerkende omgevingskwaliteiten van Gelderland benutten en behouden én tegelijkertijd investeren in regionale accenten, nieuwe functies, markten en allianties. Bijvoorbeeld in de combinatie van nieuwe vormen van wellness, leisure, congressen en outdooractiviteiten met hergebruik van vrijkomende militaire terreinen, zorgcomplexen, landgoederen en agrarische bedrijfsgebouwen op het platteland voor de vrijetijdseconomie. Daarmee kunnen wij ons cultuurhistorisch erfgoed behouden, nieuwe publiek/private samenwerking vormgeven, het seizoen en de markt verbreden én bijdragen aan extra werkgelegenheid. Op basis daarvan willen we op zoek gaan naar nieuwe locaties, mogelijkheden voor grote publiekstrekkers en kansen van combinaties tussen toerisme, recreatie en Food en Health Valley. Te denken is aan vernieuwende attracties die mikken op verbreding van het toeristisch-recreatieve aanbod.

'Silver economy'

De vergrijzing wordt vaak gezien als een mogelijk probleem. Maar het is veel meer een uitdaging die volop kansen biedt. Vergrijzing is business. Niet in de laatste plaats omdat de zorgsector een enorme groeipotentie heeft. Gelderland kent een grote concentratie van zorginstellingen. De hierin gebundelde kennis vormt samen met de ontwikkelde kennis binnen Food, Health en Technologie een enorm reservoir voor innovatie en productontwikkeling. Daarmee kunnen we tegemoet komen aan de uitgesproken behoefte van ouderen om zolang mogelijk zelfstandig te kunnen wonen (domotica!). Ook de vrijetijdseconomie kan volop inspelen op deze nieuwe doelgroep. Ouderen kunnen in Gelderland een actieve levensstijl koppelen aan ontspanning en beweging.

impuls infrastructuur

Tot slot willen wij inzetten op toegankelijkheid van de Nationale Landschappen, de upgradering van de routenetwerken en het uitbreiden van de recreatiemogelijkheden in en om de stad. Dat vergt een forse kwaliteitsimpuls en reconstructie van de landelijke en regionale fiets-, wandel-, ruiters- en vaarroutenetwerken op een wijze die een goede aansluiting garandeert op zowel de toeristische attracties en horecavoorzieningen, als op de rivierpleister-plaatsen en de toeristische overstappunten, die voor geheel Gelderland zullen worden ingevoerd. Ook de opwaardering van dagrecreatieterreinen is onderdeel van de kwaliteitsslag in de toeristische infrastructuur. Verder hoort hierbij de verbetering van de digitale toegankelijkheid met een moderne, eigentijdse en vraaggestuurde (digitale) informatievoorziening, webmarketing, informatiezuilen en bewegwijzering.

SAMENGEVAT

Actielijnen

1. Doorzetten en uitbouwen Mooi Dichtbij:
  - ondersteunen regiopromotie en marketing;
  - doorontwikkelen complementaire toeristische organisatiestructuur
  - Veluwe op 1, Groei en Krimp, Imagoproject
  - versterken buitenlandpromotie

- aanpak knelpunten in routenetwerken
  - stimuleren vraaggestuurde informatievoorziening (ICT, uniforme bewegwijzering)
  - doorontwikkelen fietsknooppunten en overstappunten (TOP's)
2. Beter faciliteren recreatieondernemers
    - Zie onder 3.2 Ruim Baan voor ondernemen
  3. Opstellen Masterplan Vrijtijdseconomie
    - nieuwe markten en allianties
    - versterken regioprofilering
    - extra kwaliteitsimpuls in dagrecreatieterreinen, routenetwerken en ICT

Extra investering

De actielijnen 1 en 2 realiseren we met de bestaande middelen. In het op te stellen masterplan wordt aangegeven hoeveel extra investering eventueel nodig is.

Wat levert het op

Via het huidige beleid maar met name ook via het masterplan richten we ons op de volgende resultaten:

- een verdere stijging van ons marktaandeel op de binnenlandse vakantiemarkt
- een bovengemiddelde toename van buitenlandse vakantiegangers naar de Gelderse toeristische regio's
- een bovengemiddelde groei van de werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie

4. Uitvoering sociaal-economisch investeringsprogramma 2007-2011

4.1. Actielijnen

In hoofdstuk 3 is het sociaal-economische programma op alle onderdelen van het economische beleid in operationele actielijnen uitgewerkt. Uitgangspunt is dat op drie speerpunten van beleid de provincie in de komende jaren extra gaat inzetten om daarmee haar bijdrage te leveren aan de implementatie van de Lissabonagenda, zoals door de Europese Unie en de rijksoverheid reeds is ingezet:

- a verzilveren van onze kennis- en innovatiepositie
- b ruim baan voor ondernemen met minder regeldruk
- c investeren in de fysieke bedrijfsomgeving

Hieronder worden in een tabel alle actielijnen nog eens samengevat, samen met investeringen en de resultaten. Ook onze partners spelen een belangrijke rol bij de uitvoering van beleid. Hun rol wordt toegelicht.

TABEL: UITVOERING IN HOOFDLIJNEN

Actielijnen	Middelen per jaar ¹	Resultaten
<i>Verzilveren van kennis en innovatiepositie</i>		
1. Triangle continueren en in een hogere versnelling: <ul style="list-style-type: none"> • Vergroten aantal innovatieprojecten met Brussels geld • Lobby/promotie uitbouwen • Betere afstemming Triangle en agroketens • Koppeling Triangle kennis aan ontgroening/vergrijzing 	Bestaand: 1.100.000 Euro structureel 2.500.000 Euro incidenteel MIG voor 2005-2010 11.000.000 Euro Extra: 2.250.000 Euro structureel	<ul style="list-style-type: none"> • Sterke verbondenheid van de aanwezige kennis met de industrie, tot uiting gebracht in kansrijke projecten, die toegevoegde waarde leveren aan de regionale economie; • Goede positionering van Gelderland als innovatieve kennisregio in nationale en Europa netwerken. Het Gelderse bedrijfsleven en kennisinstellingen krijgen hierdoor eenvoudiger toegang tot nationale en Europese samenwerkings- en subsidieprogramma's. Nieuwe kennis en investeringsbronnen worden aangeboord; • Versterking van de economische positie van de agrarische sector in de Gelderse Vallei en de glastuinbouwsector in de Betuwe en vergroting van de innovatiekracht van deze sectoren; • Innovatie-impuls in de zorg- en welzijnssector door het benutten van industriële innovaties uit Food Valley en Health Valley • Toename van het aantal innovaties in het MKB die bijdragen aan een verhoging van de omzet en werkgelegenheid van deze bedrijven. • Sterkere ontwikkeling van de regionale
2. Versterken van het innovatievermogen MKB breed		
3. Ondersteuning van de volgende opbloeiende regionale clusters <ul style="list-style-type: none"> • KIEMT (energie en milieutechnologie Arnhem/Apeldoorn) • Biomassa agroketens (biobased economy) • Maakindustrie/ technologie (Achterhoeks Centrum Technologie) • Mode Arnhem 		

¹ Bestaande structurele en incidentele middelen gebaseerd op 2007

		<p>economie in de nieuwe kennisintensieve en creatieve sectoren energie- en milieusector in Apeldoorn en Arnhem en de modebranche in Arnhem;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling van nieuwe kennis op deze terreinen die resulteert in nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid en in duurzame investeringen in bedrijven • Biobased Economy: nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid in de primaire sector door een betere benutting van reststromen t.b.v. biomassa; duurzame energievoorziening en nieuwe economische dragers ten behoeve van een vitaal platteland
<p><i>Ruim baan voor ondernemen en minder regeldruk</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Regeldruk minimaliseren door: <ul style="list-style-type: none"> • WABO, inclusief één-loket • Verkenning regelluwe kanszone's • Intensivering bedrijfsbemiddeling/facilitering • Verankeringsprogramma • Cultuurtraject (stages, Kafkabrigade, competentieontwikkeling en klantgerichtheid) 2. Startersbeleid 3. Arbeidspotentieel versterken door: <ul style="list-style-type: none"> • Specifiek beleid gericht op knelpunten van ondernemers: ondersteuning Triangle, techniek en zorg • RAMING, mits partners meefinancieren 4. Continuering acquisitiebeleid 5. Continuering economische missies naar China 	<p>Bestaand:</p> <p>120.000 Euro structureel</p> <p>MIG voor 2006-2009:</p> <p>1.500.000 Euro (techno-starters)</p> <p>Extra:</p> <p>1.250.000 Euro structureel</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Minder regeldruk en een ontwikkelingsgerichte overheid. • Meer bedrijfsbemiddelingen. Jaarlijks zullen we in plaats van 25 bij 50 bedrijven en clusters van bedrijven van dienst zijn bij het oplossen van bedrijfsbedreigende knelpuntsituaties. • Meer en betere starters (minder uitval). • 80 nieuw technostarters in Food en HealthValley in 2010 • Minder knelpunten in de afstemming vraag en aanbod voor Triangle, techniek en zorg. • Meer regionale onderwijsarrangementen • Tenminste één voorbeeldproject voor een regelluwe kanszone. • 1 economische missie naar China per jaar • 15 nieuwe (geacquireerde) bedrijven
<p><i>Investeren in fysieke bedrijfsomgeving</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Intensivering revitalisering in stad en buitengebied, inclusief operationalisatie begrip werklandschappen, benutten vrijkomende agrarische bebouwing en opzet van een herstructureringsmaatschappij 2. Continuering IZI en bedrijfsverplaatsingsbeleid 3. Uitvoering regionaal investeringsprogramma, inclusief aanpak knelpunten uit Netwerkanalyse en energievoorziening 4. Afronding glasvezelstrategie uit Masterplan Breedband 5. Parkmanagement selectief inzetten voor duurzame energie en mobiliteitsmanagement 6. Integrale gebiedsontwikkeling 	<p>Bestaand:</p> <p>1.550.000 Euro structureel</p> <p>2.100.000 Euro incidenteel</p> <p>Extra:</p> <p>1.000.000 Euro structureel</p>	<ul style="list-style-type: none"> • De revitaliseringsopgave van 2300 hectare tot het jaar 2010, zal versneld worden gerealiseerd. • Gemiddeld twee IZI-bedrijfsverplaatsingen per jaar en twee 'kleinere' bedrijfsverplaatsingen • Eén Gelderland dekkend netwerk voor breedband met in iedere regio een digitale marktplaats. • Verglazing van de 25 grootste bedrijventerreinen. • Een voorstel voor de oprichting van een herstructureringsmaatschappij. • In twee regio's een experiment met werklandschappen.

<p><i>Profilieren van de vrijetijdseconomie</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Doorzetten en uitbouwen Mooi Dichtbij: <ul style="list-style-type: none"> • ondersteunen regiopromotie en marketing; • doorontwikkelen complementaire toeristische organisatiestructuur • Veluwe op 1, Groei en Krimp, Imagoproject • versterken buitenlandpromotie • aanpak knelpunten in routenetwerken • stimuleren vraaggestuurde informatievoorziening (ICT, uniforme bewegwijzering) • doorontwikkelen fietsknooppunten en overstappunten (TOP's) 2. Beter faciliteren recreatieondernemers <ul style="list-style-type: none"> • Zie onder 3.2 Ruim Baan voor ondernemen 3. Opstellen Masterplan Vrijetijdseconomie <ul style="list-style-type: none"> • nieuwe markten en allianties • versterken regioprofilering • extra kwaliteitsimpuls in dagrecreatieterreinen, routenetwerken en ICT 	<p>Bestaand:</p> <p>523.000 Euro structureel</p> <p>MIG 'groei en krimp Veluwe' voor 2007-2014: 10.750.000 Euro</p> <p>MIG 'Veluwe 2010' voor 2007-2014:</p> <p>500.000 Euro (versterken concurrentiepositie)</p> <p>3.100.000 Euro (imago-versterking)</p> <p>4.000.000 Euro (realisatie fietstotaalplan)</p> <p>Extra: vooralsnog geen extra middelen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Een verdere stijging van ons marktaandeel op de binnenlandse vakantiemarkt • Een bovengemiddelde toename van buitenlandse vakantiegangers naar de Gelderse toeristische regio's • Een bovengemiddelde groei van de werkgelegenheid in de vrijetijdseconomie

4.2 Partners en uitvoerders

Gemeenten, regio's en bedrijfsleven: Op economisch gebied wordt uitstekend samengewerkt tussen gemeenten, bedrijfsleven en provincie in de regionale economische samenwerkingsorganen van Rivierenland (StER), Achterhoek (SEO), Noord-Veluwe (SEO-Noord-Veluwe), Stedendriehoek (EPS), De Vallei (EPV) en de stadsregio Arnhem-Nijmegen. De intensiteit van samenwerking verschilt per regio. Sommige regio's hebben een concreet economisch uitvoeringsprogramma. In andere regio's is het samenwerkingsorgaan vooral een economisch overlegplatform. De agenda behelst tot nu toe de monitoring van de uitgifte van bestaande en de planning en ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen, de herstructurering en de digitale ontsluiting van bedrijventerreinen. Wij gaan deze agenda verbreden tot alle punten die voor het economisch functioneren van een regio van belang zijn. Naast de genoemde agendapunten willen we in ieder geval bereikbaarheid (conclusies uit netwerkanalyse) toevoegen, evenals duurzame energievoorziening. Daarnaast willen we (nieuwe) ideeën die in deze beleidsnota naar voren komen agenderen zoals het concept werklandschappen, de ontwikkeling van de regionale clusters, regionale onderwijsarrangementen, de kansen van ontgroening en vergrijzing, integrale gebiedsontwikkeling rond Food en Health, de agroketens. Afhankelijk waar projecten neerslaan is deze agenda tevens te beschouwen als input voor de RUP's en het GSO.

Kamers van Koophandel

De Kamers van Koophandel zijn een belangrijke partner bij de uitvoering van het economisch beleid. Op vele fronten wordt samengewerkt. De Kamers van Koophandel

zijn het eerste aanspreekpunt voor (startende) Gelderse bedrijven. Als regionaal informatiepunt voor het bedrijfsleven staan de Kamers van Koophandel voor ze klaar. De Kamers van Koophandel richten zich hierbij in het bijzonder op doelgroepen in het midden- en kleinbedrijf, zoals starters, groeiers en allochtonen.

Rijk

Ook het rijk en in het bijzonder het Ministerie van Economisch Zaken (EZ) is een belangrijke partner. De regering wil de economische groei in alle regio's stimuleren door regiospecifieke kansen van nationaal belang te benutten (zie Pieken in de Delta). Triangle is hierin een belangrijk speerpunt. De inzet van EZ voor het gebiedsgerichte programma bestaat uit een financiële bijdrage voor de grotere herstructureringsprojecten (TOPPER-regeling) en uit het wegnemen van knelpunten in wet- en regelgeving en afstemming met andere programma's, zoals de Europese structuurfondsen, het Fonds Economische Structuurversterking (aardgasbaten) en het innovatiebeleid van EZ. Sinds 2005 zijn al diverse Gelderse innovatieprojecten ondersteund door EZ.

Europese Unie

Veel regels en subsidies waar het Gelders bedrijfsleven mee te maken krijgt, komen uit Brussel. In de periode 2007-2013 zijn opnieuw middelen beschikbaar uit de Structuurfondsen van de EU, gekoppeld aan de Lissabonagenda. Daarin ligt de nadruk op het aantrekkelijk maken van regio's en steden, het aanmoedigen van innovatie en ondernemerschap en het scheppen van meer en betere banen. Activiteiten kunnen worden gefinancierd uit twee structuurfondsen: het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en het Europees Sociaal Fonds (ESF). Het ESF-programma wordt opgesteld door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het EFRO-programma wordt per landsdeel opgesteld. Wij zijn zelf verantwoordelijk voor het programma en de uitvoering daarvan. Ons nieuwe programma is gefocust op het behalen van economische doelen rond innovatie en kenniseconomie. In plaats van het wegwerken van regionale economische achterstanden gaat het in de nieuwe periode meer om het benutten van de economische kansen. Naast het EFRO zijn ook het Interreg-programma, het 7^e Kaderprogramma en het Competitiveness & Innovation Program (gericht op milieu, energie, ICT en MKB) interessant voor Gelderland.

Oost NV

De ontwikkelingsmaatschappij Oost-Nederland (Oost NV) is voor de provincie de belangrijkste uitvoerder van het sociaal-economische beleid. Kerntaken van Oost NV zijn het realiseren van de doelen van Triangle, het aanjagen van herstructurering, parkmanagement en ICT-ontsluiting en het acquireren van nieuwe bedrijven van buiten Gelderland. Oost NV ontvangt hiervoor jaarlijks een boekjaarsubsidie van 1.275.000 Euro. Daarnaast participeert Oost NV in risicovolle, deels startende, bedrijven. Deze participatietaak van Oost NV is ondergebracht in een aparte NV van Oost NV. Niet alleen Gelderland, maar ook Overijssel en het ministerie van Economische Zaken subsidiëren Oost NV.

Projectbureaus

Om Food Valley en Health Valley tot een succes te maken zijn Valleybureaus ingesteld. Hier komen partijen bij elkaar en wordt gestimuleerd dat kennisontwikkeling wordt omgezet in concrete producten. De Valleybureaus zijn de drijvende kracht achter de regionale kenniseconomie. Samen met Oost NV zorgen ze voor:

- het uitwisselen van kennis via platformbijeenkomsten en/of conferenties.
- 'matchmaking' door vraag naar en aanbod van kennis bij elkaar te brengen.
- projectontwikkeling: stimuleren van productontwikkeling en nieuwe productiviteit op basis van kennis.
- het bevorderen van spin-off als broedplaats voor nieuwe of bestaande bedrijven rondom nieuwe kennis.
- acquisitie: creëren van aantrekkelijke voorwaarden waardoor bedrijven zich graag in onze regio vestigen.

- marketing en PR: uitdragen van een positief beeld van Oost-Nederland als slimme, innovatieve regio.

GOBT/ RBT's

Het Gelders Overijssels Bureau voor Toerisme (GOBT) is de landsdelige uitvoeringspartner van Gelderland en Overijssel op het gebied van recreatie en toerisme. Het recreatief-toeristisch beleid vormt de inhoudelijke grondslag voor de subsidiëring. Het GOBT vormt met de Regionale Bureaus voor Toerisme (RBT's) een marketingnetwerk, waarin de toeristische regio's als 'merk' domineren. In Gelderland zijn dat vier regio's: Veluwe, Achterhoek, Rivierenland en Stadsregio Arnhem Nijmegen. De uitvoering van het beleid vindt veelal plaats via regionale samenwerkingsprojecten, vaak geïnitieerd door de RBT's. GOBT en RBT's werken zakelijke en projectmatig samen, waarbij iedere partij zijn eigen specialisme inzet. GOBT levert de nodige kennis, innovatie en expertise op het gebied van thematische ontwikkeling; de RBT's zorgen voor sturing vanuit de markt en regionaal maatwerk. Zij bieden onder andere ondersteuning aan de regio's om optimaal in te spelen op Europese, rijks- en provinciale subsidieregelingen voor het landelijk gebied. Het GOBT krijgt voor de uitvoering van haar taken jaarlijks subsidies van Gelderland en Overijssel.